

PROGRAM

USPOSABLJANJE ZA ŽIVLJENJSKO USPEŠNOST

IZZIVI PODEŽELJA (UŽU-IP)

(predlog)

Ljubljana, 2011

Besedilo prenovljenega programa je bilo sprejeto na XX. seji Strokovnega sveta Republike Slovenije za izobraževanje odraslih, ki je bila XX. XX. 2012. Program je oblikovan in prenovljen na Andragoškem centru Slovenije. Vsaka uporaba besedila programa ali posameznih delov besedila je dovoljena le z vednostjo in s pisnim soglasjem sestavljavcev programa.

Leto nastanka programa: 2005

Leto zadnje revizije programa: 2011

Jezikovni pregled: nelektorirano besedilo

KAZALO

1. SPLOŠNI DEL	4
1.1 IME PROGRAMA	4
1.2 UTEMELJENOST	4
1.2.1 Rezultati raziskav in pretekle izkušnje z izvajanjem programov UŽU	4
1.2.2 Nacionalna evalvacija UŽU IP 2009 – 2011	5
1.2.3 Temeljne zmožnosti za vseživljenjsko učenje	8
1.2.4 Temeljne zmožnosti za življenjsko uspešnost	10
1.2.5 Povezanost programa z drugimi javno veljavnimi programi	12
1.3 CILJNA SKUPINA	13
1.3.1 Značilnosti ciljne skupine	13
1.4 CILJI IZOBRAŽEVALNEGA PROGRAMA	14
1.5 TRAJANJE PROGRAMA	16
1.6 POGOJI ZA VPIS, NAPREDOVANJE IN DOKONČANJE PROGRAMA	16
1.6.1 Vpis	16
1.6.2 Napredovanje	16
1.6.3 Dokončanje programa	16
2. POSEBNI DEL	17
2.1 ORGANIZACIJA IZOBRAŽEVANJA	17
2.1.1 Priporočeno število udeležencev	17
2.1.2 Časovna razporeditev	17
2.1.3 Zagotavljanje pogojev za izvedbo programa oz. priprava izvedbenega kurikuluma	17
2.1.4 Osebni izobraževalni načrt	17
2.1.5 Zbirna mapa učnih dosežkov	17
2.1.6 Vključevanje udeležencev v programu	17
2.1.7 Podpora odraslim na izobraževalni poti	18
2.2 KATALOG ZNANJA	19
2.2.1 Standardi znanja	19
2.2.2 Vsebine programa	32
2.2.3 Didaktično-metodična navodila za izpeljavo programa	34
2.2.4 Učno gradivo	36
2.2.5 Posebno znanje izvajalcev programa	37
2.2.6 Javna veljavnost programa	37
2.2.7 Sestavljalci programa	37
3. PRILOGA	38

3.1 Zbirna mapa udeleženca.....	38
3.2 Evalvacija programa.....	39

1. SPLOŠNI DEL

1.1 IME PROGRAMA

Ime izobraževalnega programa je Usposabljanje za življenjsko uspešnost – Izzivi podeželja, s kratico UŽU IP.

1.2 UTEMELJENOST

1.2.1 Rezultati raziskav in pretekle izkušnje z izvajanjem programov UŽU

a) Izsledki nacionalne raziskave pismenosti

Program Izzivi podeželja je eden izmed programov za razvoj temeljnih zmožnosti odraslih v Sloveniji, ki so nastali po letu 2000, in sicer po objavi izsledkov nacionalne raziskave pismenosti (Možina, 2011, str. 29). Nacionalna raziskava pismenosti je razkrila, katere so najranljivejše in najštevilčnejše skupine ljudi z neustrezno ravni pismenosti. Raziskovalci področja so med letoma 2001 in 2006 izpeljali manjše raziskave, ki so pokazale, kakšne so izobraževalne potrebe posameznih ciljnih skupin ter njihove možnosti in priložnosti za izobraževanje v okolju, kjer živijo. Ugotavljalo se je, kakšne so njihove pisne prakse ter možnosti za razvoj in ohranjanje pismenosti. Na podlagi teh raziskav ter ob upoštevanju nekaterih izkušenj pri izvajanju programov UŽU v devetdesetih letih se je postopoma začela razvijati paleta javnoveljavnih programov za razvoj pismenosti odraslih, med njimi program Izzivi podeželja. Na osnovi podatkov o značilnostih in potrebah ciljne skupine manj izobraženih in brezposelnih prebivalcev podeželja v raziskavi CRP Pismenost odraslih na podeželju (Knaflič, 2006) je bil oblikovan prvotni program Izzivi podeželja. Ob programu za ciljno skupino je bil oblikovan tudi program usposabljanja strokovnih delavcev, t. i. Temeljno usposabljanje učiteljev za izvajanje programov UŽU, ki ga vsa ta leta vodi in izvaja Andragoški center Slovenije.

b) Raziskava pismenosti na podeželju

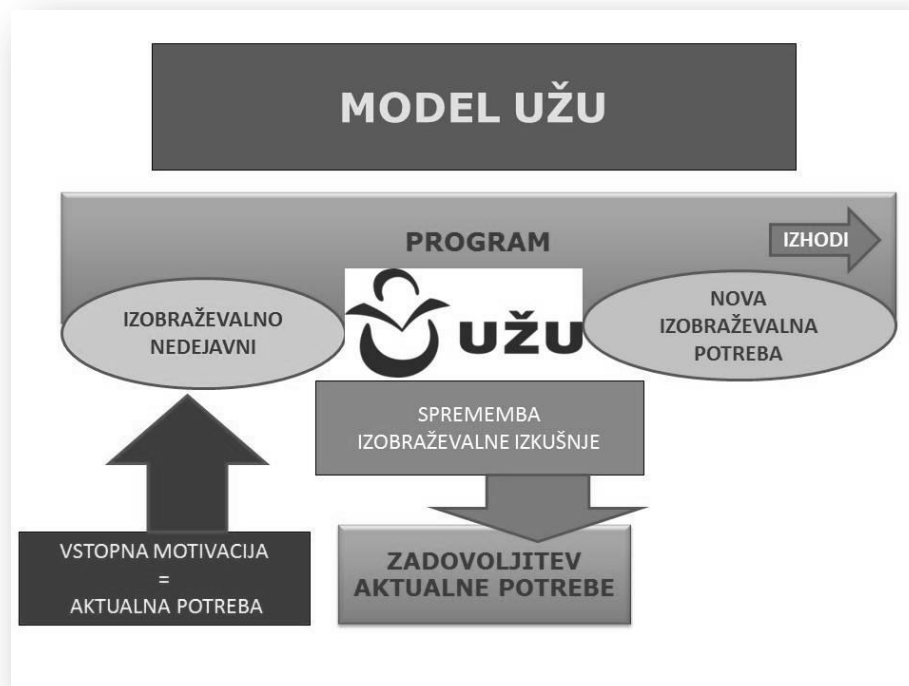
Raziskava Andragoškega centra Slovenije »Razvoj izobraževalnega modela za zviševanje ravni pismenosti in trajnostni razvoj podeželja« (CRP 2003 – 2006) je pokazala, da le desetina odraslih na podeželju dosega raven pismenosti, ki ustreza zahtevam sodobnega življenja. Manj kot polovica (42%) jih ima končano osnovno šolo ali manj. Slovenski podeželski življenjski slog ne spodbuja obnavljanje in ohranjanje pismenosti, kar se odraža v težavah pri vsakdanjih opravilih (branje besedil, obvladovanje novih tehnologij, izpolnjevanje obrazcev itd.). Pomembno je, da je več kot 70% udeležencev raziskave odgovorilo, da so se pripravljene izobraževati za pridobivanje temeljnih spretnosti, kar bi omenjene težave odpravilo.

Odrasli so v omenjeni raziskavi bili zaznani kot posebna ranljiva skupina odraslih, kjer so tradicionalni način dela, tranzicijski procesi in preživetni miselni vzorci privedli do tega, da se temeljne spretnosti ne uporabljajo, obnavljajo in vzdržujejo v zadostni meri. Sodobno podeželje pred prebivalce postavlja nove izzive, ki pomenijo hkrati več tveganja in več negotovosti: ta razdvojenost med tradicionalnim mišljenjem in sodobnimi izzivi pomeni tudi potrebo po novih znanjih in spretnostih. Tako kot v številnih deželah tudi pri nas vse bolj spoznavamo, da je problem neizkoriščenosti podeželskega prostora hkrati tudi velik izziv in priložnost za splošen in kvaliteten razvoj celotne države z (re)aktiviranjem njenih prebivalcev, k čemur v prvi vrsti sodi zviševanje ravni pismenosti in dvig izobrazbene strukture podeželskega prebivalstva.

c) Izobraževalni model za razvoj pismenosti odraslih

Model temelji na izobraževalnih potrebah in interesih posamezne ciljne skupine in nedvomno daje pozitivne učinke pri izobraževanju najranljivejših skupin odraslih. Programi so različni zato, ker ponujajo z vidika programske zasnove UŽU različne učne priložnosti. Slovenski model programov UŽU je inovativen v evropskem prostoru.

Slika: Model izobraževalnih programov UŽU

Za vključitev ustreznih pripadnikov ranljive skupine v program je ključna t.i. vstopna motivacija. Ta v programih UŽU še posebej izhaja iz aktualne potrebe posameznika. Program Izzivi podeželja je oblikovan tako, da naj bi se vanj vključevali slabše izobraženi prebivalci podeželja, ki si želijo izboljšati svoj položaj ter so motivirani za razvoj nove dejavnosti v lokalnem okolju ali za samozaposlitev. Njihova skupna značilnost je, da so izobraževalno nedejavni. Vstop v program jim bo prinesel ključno spremembo – pozitivnejšo izobraževalno izkušnjo, ki omogoča zadovoljitev aktualne potrebe. Novo pridobljeno znanje je uporabno v vsakdanjem življenju. Posameznikova spoznanja in opolnomočenje prispevajo k pojavu nove izobraževalne potrebe, ki jo razumemo kot enega od kazalnikov uspešnosti programa.

1.2.2 Nacionalna evalvacija UŽU IP 2009 – 2011

a) Nacionalna evalvacija javno veljavnih programov

Z nacionalno evalvacijo javno veljavnih programov UŽU, ki je potekala v letih 2009-2010 in prenovo, ki je potekala v letu 2011, so bili prvotni programi posodobljeni¹. Namen evalvacije je bila strokovna in znanstvena presoja doseganja ciljev in učinkov programov UŽU na nacionalni ravni, ugotovitve in predlogi iz nacionalne evalvacije pa so bili podlaga za posodobitev javnoveljavnih programov UŽU in programov temeljnega usposabljanja za učitelje. Evalvacija se je med drugim osredotočala na to, koliko javnoveljavni programi UŽU zadovoljujejo potrebe posameznih ciljnih skupin in koliko dosegajo zastavljene cilje glede na to, da so se v zadnjih letih družbene razmere in struktura ciljnih skupin hitro spreminjale.

¹ Nacionalno evalvacijo je izpeljeval Andragoški center Slovenije v sklopu projekta Razvoj pismenosti ter ugotavljanje in priznavanje neformalnega učenja, ki sta ga sofinancirala Evropski socialni sklad in Ministrstvo za šolstvo in šport, da bi se programi prenovili. Novosti programov se bodo vpeljevale v sklopu novega projekta v letih 2001–2014. Glej: http://arhiv.acs.si/dokumenti/Evalvacija_JVP-UZU_in_TU_UZU.pdf.

Nacionalna evalvacija programa UŽU IP je pokazala, da je program ustrezno zasnovan. Veliki večini (93%) udeležencem je program koristil, udeleženci pridobili so nove spretnosti in znanja, ki jih lahko razvijajo v vsakdanjem življenju. Prav tako je večina udeležencev v programu UŽU IP dobila drugačno, pozitivno učno izkušnjo. 87% udeležencev je med programom prišlo do spoznanja, da imajo še neizkoriščene potenciale. Dobra polovica (57%) jih je med usposabljanjem začela razmišljati o samozaposlitvi ali dopolnilni dejavnosti na podeželju. 14,5% udeležencev je zaradi udeležbe v programu UŽU IP dejansko začela z samozaposlitvijo oziroma dopolnilno dejavnostjo na podeželju.

Kljub temu se je pokazalo, da so nove družbene razmere proizvedle nove ciljne skupine, za katere bi bil program prav tako ustrezen; kar 71% učiteljev je menilo, da je potrebno ciljno skupino opredeliti na novo. Smiselno bi bilo tudi upoštevati obdobje zime kot čas izvedbe programa, kar bi zmanjšalo osip v programu. Največ manevrskega prostora za vsebinske posodobitve se glede na rezultate evalvacije kaže na področju poučevanja novih digitalnih tehnologij, pravnih možnosti samozaposlitve in dopolnilnih dejavnosti ter možnosti ogleda dobrih praks na slovenskem podeželju in v tujini. Rezultati evalvacije kažejo, da so izpeljave programa UŽU IP v preteklosti imele takšne učinke, kot je bilo predvideni s predpisanimi cilji v programu UŽU IP (Javrh, 2011, str. 241-265).

Program UŽU IP obnavlja in nadgrajuje predvsem tri nove temeljne spretnosti: podjetnost, učenje učenja in digitalna pismenost. V nacionalni evalvaciji 2009 – 2011 je bilo ugotovljeno, da imajo udeleženci v programu UŽU IP težave predvsem s strategijami učenja, ki jih zajema ključna kompetenca učenje učenja, ter s področjem obvladovanja sodobnih komunikacijskih tehnologij, ki jo zajema ključna kompetenca digitalne pismenosti.

Samoiniciativnost in podjetnost pomeni sposobnost posameznika za uresničevanje svojih zamisli. Vključuje ustvarjalnost, inovativnost in sprejemanje tveganj ter sposobnost načrtovanja in vodenja projektov za doseganje ciljev. Ta sposobnost je v pomoč posameznikom, ne le v njihovem vsakdanjem življenju in v družbi, ampak tudi na delovnem mestu pri razumevanju ozadja njihovega dela in izkoriščanju priložnosti, je pa tudi podlaga za bolj posebne spretnosti in znanje, ki ga potrebujejo tisti, ki ustanavljajo socialne ali gospodarske dejavnosti ali k temu prispevajo.

»Učenje učenja« je sposobnost učiti se in vztrajati pri učenju, organizirati lastno učenje, vključno z učinkovitim upravljanjem s časom in informacijami, individualno in v skupinah. Ta kompetenca vključuje zavest o lastnem učnem procesu in potrebah, prepoznavanje priložnosti, ki so na voljo, in sposobnost premagovanja ovir za uspešno učenje. Pomeni pridobivanje, obdelavo in sprejemanje novega znanja in spretnosti ter iskanje in uporabo nasvetov.

Digitalna pismenost vključuje varno in kritično uporabo tehnologije informacijske družbe pri delu, v prostem času in pri sporazumevanju. Podpirajo jo osnovna znanja v informacijsko-komunikacijski tehnologiji (IKT): uporaba računalnikov za iskanje, ocenjevanje, shranjevanje, proizvodnjo, predstavitev in izmenjavo informacij ter za sporazumevanje in sodelovanje v skupnih omrežjih po internetu.

Rezultati evalvacije programa UŽU IP so pokazali, da program sicer ima dodatni manevrski prostor za uspešnejši razvoj ključnih kompetenc učenje učenja in digitalne pismenosti, a hkrati že uspešno razvija podjetništvo na podeželju.

b) Najbolj opazni učinki za udeležence po končanem programu

Nacionalna evalvacija je pokazala nekaj zakonitosti, ki veljajo za vse programe UŽU, čeprav so si tako glede na ciljne skupine kot tudi glede na opredeljene kratkoročne cilje različni. Programi nedvomno izboljšujejo pismenost odraslih v najširšem pomenu besede, poleg tega lahko pri udeležencih opazujemo še druge učinke.

Slika: Najbolj izraziti učinki programa UŽU-IP

- Sprememba izobraževalne izkušnje udeleženih in spremembe osebnih prepričanj

Socialno izključenost tvegajo tisti odrasli, ki niso dovolj razvili ključnih kompetenc. Čeprav se v izsledkih raziskav izobraževanje vse bolj kaže kot mogoči izhod iz socialne izključenosti, v praksi nastaja začaran krog: zaradi zgodnjega opuščanja šolanja mladi odrasli ostanejo brez znanja, kasneje se tudi od drugih možnih virov znanja vse bolj odvrtačajo, s čimer se temelji za izoblikovanje ključnih kompetenc rahljajo. Pospešeno se porajajo z izkušnjami podkrepjena prepričanja o osebni neuspešnosti in »nedosegljivosti« ciljev, to pa spodbuja neudeležbo v kakršnih koli organiziranih oblikah izobraževanja. Primerjalni empirični podatki (prim. Radovan, pa tudi Mohorčič Špolar, Radovan in Ivančič, 2010) v Evropi pa tudi pri nas kažejo, da so eden resnih problemov pri animiranju ranljivih poprejšnje individualne negativne izkušnje v izobraževanju. Prav te močno utrjujejo prepričanje posameznikov »učenje ni zame in jaz nisem za učenje«. Težave se pojavijo takoj, ko skušamo te odrasle navdušiti, da bi se udeležili posebnih izobraževalnih programov, kjer naj bi pridobili drugačne, pozitivne izobraževalne izkušnje in spremenili svoja prepričanja o tem, kaj jim ta dejavnost lahko ponudi.

Sprememba izobraževalne izkušnje odraslih – od negativnih, frustrirajočih doživetij med šolanjem k zanimivim, osvobajajočim se in vizije polnim doživetjem v skupini dobro delujočih učečih se – je lahko ena od temeljnih poti iz začaranega kroga. Prav zato učitelji programa Izzivi podeželja še posebno pozornost namenjajo dobremu počutju, potrditvam in povezavi novega znanja z bogatimi osebnimi življenjskimi izkušnjami udeleženih. Nastati mora temeljna sprememba v izobraževalni izkušnji: ta mora biti prijetna, dinamična, prežeta v vizijo, navdušenjem, osebnim angažmajem, ki posameznika dolgoročno izpolnjuje.

- Izboljšanje jedrne pismenosti (branje, pisanje, temeljne matematične spretnosti)

Izhodiščna stopnja, do katere imajo udeleženci razvite temeljne spretnosti (branje, pisanje, računanje – uporabo temeljnih matematičnih operacij), je pri posameznikih zelo različna. Prav tej raznolikosti se že pri načrtovanju posebno pozorno prilagajajo tudi prijem in vsebinski poudarki programa. Udeleženci v programu izboljšajo tudi jedro pismenosti (branje, pisanje, računanje), čeprav to ni izrazito izpostavljen cilj. Te spretnosti se razvijejo ob zadovoljevanju »izhodiščne potrebe«. Ob pazljivo strukturiranih dejavnosti v programu udeleženci tudi berejo, čeprav te dejavnosti načeloma v vsakdanjem življenju ne marajo in je ne obvladajo dobro; pripovedujejo in

sporočajo svoja stališča, čeprav se težko izrazijo; izračunavajo konkretne podatke, čeprav so pozabili šolsko matematiko in računske operacije – vse to počnejo zato, ker želijo izpolniti svojo potrebo. Spretnosti branja, pisanja in računanja se s tem postavijo na svoje pravo mesto – so le orodje, sredstvo za zadovoljitev potrebe.

- Izboljšanje samopodobe ter oblikovanje novih načrtov za prihodnost

Ob pripravi programa je nujen temeljit razmislek učiteljev, zakaj obstajajo in se razvijajo različne »zavračajoče« kulture, na primer kultura obrobnosti, kultura nedoseganja pričakovanih ciljev itn., kajti značilnost samopodobe izključenih je demoralizacija, nezaupanje v sistem in nevarnost stalne izključenosti, ki se hranijo z različnimi oblikami revščine.

Med opaznimi učinki programa mora biti izboljšanje in utrditev samopodobe udeležencev pa tudi jasnejše zavedanje o pomenu delovne identitete posameznika. Udeleženci naj skozi skupne dejavnosti postopno »spoznajo, da zmorejo«. Evalvacija je pokazala, da so udeleženci po dosedanjih izvedbah programa bolje poznali svoje pravice in jih tudi znali bolje uveljaviti. Med pozitivnimi učinki na samopodobo so še: precej povečana splošna poučenost, iskanje novih možnosti, zavedanje lastnih potencialov, udeležba v drugih programih in drugačen vsakdanjik udeležencev. Menili so, da je to povzročilo opazne spremembe v njihovem življenju, posledica tega pa je bila izboljšana samopodoba. Tudi najšibkejši posameznik bi moral dobiti izkušnjo, da lahko črpa iz lastnih ustvarjalnih zmožnosti ter da je njegov prispevek družbi pomemben, zaželen.

1.2.3 Temeljne zmožnosti za vseživljenjsko učenje²

a) Evropski okvir

Evropski parlament je konec leta 2006 sprejel evropski okvir ključnih kompetenc za vseživljenjsko učenje. Okvir prvič na evropski ravni opredeljuje in določa ključne kompetence, ki jih državljani potrebujejo za svojo osebno izpolnitev, socialno vključenost, aktivno državljanstvo in zaposljivost v družbi. Sistemi začetnega državljanstva in usposabljanja članic bi morali spodbujati razvoj teh kompetenc pri vseh mladih, njihova ponudba izobraževanja in usposabljanja za odrasle pa bi morala vsem odraslim zagotoviti dejanske priložnosti, da se teh spretnosti in kompetenc naučijo ter jih vzdržujejo (Ključne kompetence za vseživljenjsko učenje, Evropski referenčni okvir, 2006).

Različne potrebe učečih se je treba zadovoljevati zlasti z nadgradnjo raznolikih individualnih kompetenc z zagotavljanjem enakosti in dostopnosti tistim skupinam, ki zaradi izobraževalne prikrajšanosti, nastale zaradi osebnih, družbenih, kulturnih ali ekonomskih okoliščin, potrebujejo posebno podporo za izpolnitev svojega izobrazbenega potenciala. Primer takih skupin vključujejo osebe s šibkimi osnovnim znanji, zlasti pomanjkljivo pismenostjo, tisti, ki so zgodaj opustili šolanje, dolgotrajno brezposelnost in tisti, ki se po dolgi odsotnosti vračajo na delovno mesto, starejši, migranti in invalidi (Ključne kompetence za vseživljenjsko učenje, Evropski referenčni okvir, 2006).

Evropski okvir ključnih kompetenc vsem članicam priporoča, da razvijajo ponudbo ključnih kompetenc za vse kot del svojih strategij za vseživljenjsko učenje, vključno s strategijami za doseganje splošne pismenosti. V skladu z Referenčnim okvirjem se priporoča da članice zagotovijo: začetno izobraževanje in usposabljanje vsem mladim ponuja sredstva za oblikovanje ključnih kompetenc do ravni, ko bodo sposobni za odraslo življenje, in ki ustvarja podlago za nadaljnje učenje in poklicno življenje; ustrezno ponudbo tistim mladim, ki zaradi izobraževalne prikrajšanosti, nastale zaradi osebnih, družbenih, kulturnih in gospodarskih okoliščin, potrebujejo posebno podporo za izpolnitev njihovega izobrazbenega potenciala; da bo odraslim omogočeno razvijati in posodabljati

---

² V prispevku je praviloma za poimenovanje ključnih kompetence uporabljen poslovenjen izraz temeljne zmožnosti. Priporočilo o uporabi poslovenjenega izraza je bilo sprejeto na mednarodnem posvetu Strategija razvijanja in udejanjanja ključnih kompetenc v RS, Ljubljana, 30.-31. 3. 2005, na predlog delovne skupine za terminologijo pod vodstvom profesorja dr. Janeza Dularja. Čeprav pojem ne zajema t. i. »opravilne« zmožnosti (Strategija vseživljenjskega učenja, 2007, 39), je bilo v delovni skupini doseženo soglasje in sprejeto priporočilo, da se uporablja slovenski izraz. Druga poimenovanja za ključne kompetence – pismenost, funkcionalna pismenost, temeljne zmožnosti in spretnosti – pa so praviloma uporabljene pri navajanju opredelitev in stališč posameznih avtorjev, kot jih uporabljajo sami.

njihove ključne kompetence vse življenje ter da bo poseben poudarek na ciljnih skupinah, ki so ugotovljene kot prednostne naloge v nacionalnem, regionalnem in/ali lokalnem okviru, na primer osebe, ki morajo posodobiti svoja znanja; da bo na voljo ustrezna infrastruktura za nadaljevanje izobraževanja in usposabljanja odraslih, vključno z učitelji in vodji usposabljanja, postopki preverjanja in vrednotenja, ukrepi za zagotovitev enakega dostopa do vseživljenjskega učenja in trga dela ter podpora učencem, ki bo priznavala različne potrebe in kompetence odraslih; da bo skladnost ponudbe izobraževanja za odrasle in usposabljanja za posamezne državljane dosežena prek tesnih povezav s politiko zaposlovanja in socialno politiko, kulturno politiko, politiko inovativnosti ter drugimi politikami, ki vplivajo na mlade, ter prek sodelovanja s socialnimi partnerji in drugimi zainteresiranimi stranmi (Ključne kompetence za vseživljenjsko učenje, Evropski referenčni okvir, 2006).

b) Unescova priporočila o razvoju pismenosti odraslih³

Na obeh Unescovih svetovanih konferencah o izobraževanju odraslih CONFINTEA V, 1997 (v nadaljevanju Hamburška deklaracija) in CONFINTEA VI v Belému, 2009 (v nadaljevanju belémski sklepi) je pismenost odraslih med ključnimi temami in priporočili za ukrepanje. Vsaka od tem v resnici zajema področja, ki jih določajo tudi evropski dokumenti. Za razliko od evropskih opredelitev – te sicer vedno vsebujejo humanistične vidike razvoja kompetenc (aktivno državljanstvo, osebni razvoj, sobivanje v skupnosti), nesporno pa prevladuje koncept, ki daje prednost razvoju kompetenc za povečanje ekonomske učinkovitosti in tekmovalnosti – Unesco uveljavlja humanistične vidike pismenosti (osebni razvoj in samouresničitev, družbeni razvoj). V središče postavlja posameznika in učenje za to, da uresničuje svojo pravico do dela (Hamburška deklaracija), tudi pri učenju za potrebe trga dela. V belémskih sklepih je pismenost odraslih opredeljena kot prva prioriteta in kot kontinuum učenja v vseh življenjskih obdobjih. V Belému so se dogovorili, da bodo za naslednje desetletje določene smeri razvoja in jasni cilji za povečevanje pismenosti odraslih, za spremljanje napredka na podlagi kritičnega merjenja (*assessment*), odpravljanja ovir in slabosti, da bodo povečani viri in znanje za izpeljevanje programov pismenosti, ponudba programov opismenjevanja bo relevantna za posameznika, omogočala bo razvoj funkcionalnega in trajnega znanja, spretnosti in kompetence ter nadaljnje učenje odraslih; dejavnosti opismenjevanja bodo osredotočene na najbolj prikrajšane skupine odraslih, postavljeni bodo mednarodni kazalniki in cilji za pismenost; sistematično bodo ocenjevali in poročali o napredku, med drugim tudi o virih in vlaganju v razvoj pismenosti v posamezni državi in na globalni ravni.

c) Nacionalni dokumenti

V Sloveniji uporabljamo v nacionalnih in strokovnih dokumentih, ki urejajo področje pismenosti in temeljnih zmožnosti, zelo različna poimenovanja, podobno kot v evropskih dokumentih. Pregled različnih poimenovanj pokaže (Možina, 2008), da so v ozadju teh poimenovanj tudi različni koncepti in modeli pismenosti, ki so pogosto rivalski. Najgloblji razlog za »rivalstvo« je to, da je pojem pismenost eden izmed med najbolj socialno in zgodovinsko determiniranih pojmov.

Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju (2011) v poglavju o izobraževanju odraslih (Bela knjiga, 2011, 371–419) določa kot načelo oblikovanje nacionalnih, mednarodno primerljivih, standardov temeljnih zmožnosti in možnost, da odrasli nenehno razvijajo in posodablajo temeljne zmožnosti na tej ravni (prav tam, 376). V predlogih rešitev je razvijanje ustrezne ravni temeljnih zmožnosti umeščeno v srednje poklicno in strokovno izobraževanje odraslih ter v splošno neformalno izobraževanje odraslih.

Resolucija o nacionalnem programu za izobraževanje odraslih 2004–2010 (v nadaljevanju ReNPIO) določa cilje, neposredno povezane z razvijanjem temeljnih zmožnosti za razvijanje socialnega, kulturnega in človeškega kapitala. Strateški cilji v ReNPIO so opredeljeni na treh področjih, ki sta jih pozneje določila tudi Evropski svet in Evropska komisija. V letnih programih izobraževanja odraslih, s katerimi Vlada RS zagotavlja uresničevanje

---

³ Unesco uporablja v svojih dokumentih dva pojma: pojem »temeljno izobraževanje za vse« in pojem »pismenost odraslih«. S prvim označuje pravico vseh ljudi, da s »temeljnim izobraževanjem uresničujejo svoje zmožnosti« ter »polno, svobodno in dejavno sodelujejo na vsakem področju življenja«. Pismenost odraslih pa opredeljujejo širše, kot »znanje in spretnosti, ki jih v hitro spreminjajočem se svetu potrebujemo vsi«. Pismenost je tudi »eden od temeljev za druge življenjske spretnosti«, je »katalizator za sodelovanje v družbenih, kulturnih, političnih in gospodarskih dejavnostih in za učenje za vse življenje«. Pismenost odraslih je opredeljena kot temeljna človekova pravica (Hamburška deklaracija, točki 9 in 11). V belémskih sklepih je narejen korak nazaj s stališča pismenosti kot človekove pravice: pismenost odraslih ni več opredeljena kot temeljna človekova pravica, ampak kot pravica, neločljivo povezana s pravico do izobraževanja.

ReNPIO, je bilo do leta 2009 vsako leto področje pismenosti opredeljeno kot prednostno (letni programi izobraževanja odraslih 2006–2008).

Strategija vseživljenjskosti učenja (v nadaljevanju Strategija VŽU) umešča temeljne zmožnosti kot samostojno področje v nacionalne cilje (zvišati raven vseh vrst pismenosti ter rabe pismenosti za različne namene in v različnih povezavah) in kot samostojno strateško jedro (temeljne zmožnosti za osebnostno rast in učenje). Temeljne zmožnosti v strateškem jedru postavlja Strategija VŽU na evropsko opredelitev osmih temeljnih zmožnosti. Ob tem pa posebej izpostavlja pomen prodiranja do globljih plasti, ki zadevajo osebnostne lastnosti, kot so: (avtentična) osebnost, (poklicna) identiteta, pojmovanja in prepričanja (npr. o učenju, znanju) in zmožnosti; pomembne so tudi bolj tehnične zmožnosti (spretnosti, metode, tehnike). Enako pozornost namenja Strategija VŽU tudi drugim sestavinam, ki omogočajo pridobivanje kakovostnega znanja: znanju v ožjem pomenu, strategiji učenja in zanimanju za predmet.

1.2.4 Temeljne zmožnosti za življenjsko uspešnost

Neustrezno razvite temeljne zmožnosti/pismenost odraslih najbolj prizadenejo socialno prikrajšane. Pri tem ni največji osebni in družbeni problem to, da so posamezniki za svoje delo slabo plačani in živijo na robu družbe, ampak to, da so bili prikrajšani za možnost, da bi se osebnostno razvili in primerno izobrazili, zato ne morejo izkoristiti priložnosti, ki jim jih ponuja okolje. Pri nas je pojav neustrezno razvitih pisnih spretnosti odraslih množičen, zato ga je mogoče reševati samo z množičnim izobraževanjem⁴ ter usklajenimi ukrepi na osebni, socialni in politični ravni (Drofenik, 2011, str. 133).

Čas, v katerem živimo, zahteva od posameznikov ne le soočanje z nenehnimi spremembami v vsakdanjem in delovnem življenju, temveč tudi pripravljenost in zmožnost sooblikovati spremembe za razvoj demokratičnih družb in blaginjo ljudi. Za uresničevanje te vloge potrebujemo odrasli zelo raznolike zmožnosti, ki jih določajo kognitivni, motivacijski in družbeni pogoji. V teoriji, stroki in politiki je bilo sicer doseženo soglasje, da je med mnogoterimi zmožnosti odraslih treba določiti tiste, ki jih potrebuje vsakdo, da se uči, da nekaj naredi in da nekaj doseže. Na podlagi treh meril so določili osem temeljnih zmožnosti. Pri načrtovanju politik bo potrebno dosledno uveljavljanje merila, po katerem lahko opredelimo zmožnost kot ključno le, če zadosti vsemu trojemu: zahtevam na trgu dela, potrebam v osebnem in družbenem življenju in je pomembna za vse posameznike, ne samo za specialiste ali visoko izobražene (poudarek za vse posameznike) in ne izpostavlja tistih kompetenc, ki so potrebne v določenih specifičnih poklicih, karierah ali socialnih položajih. To pomeni, da – niti na ravni politike niti stroke ali prakse razvijanja in izvajanja programov za razvoj ključnih kompetenc – dejavnosti, ki so osredotočene samo na razvijanje zmožnosti, potrebne za trg dela, ni mogoče interpretirati kot programe/ukrepe za razvoj temeljnih zmožnosti (Drofenik 2011, 131-132).

V evropski in slovenski politiki in praksi razvoja temeljnih zmožnosti so te razdeljene v dve skupini: v osnovne in prečne temeljne zmožnosti. V Sloveniji se je uveljavil nekoliko drugačen prijem kot v evropskih političnih pobudah. Med temeljne zmožnosti, ki jih odrasli razvijajo v programih UŽU, so zajeti sporazumevanje v slovenskem in tujem jeziku, matematika in družboslovje. Med prečne temeljne zmožnosti umeščamo v Sloveniji digitalne zmožnosti, učiti se učiti, medsebojne, medkulturne in družbene ter državljanske zmožnosti; ne pa tudi podjetnosti. Prečno zmožnost kulturna zavest in izražanje razvijajo odrasli v programih UŽU v sklopu maternega jezika in družboslovja (Drofenik 2011, str. 132).

---

⁴ 25 000 odraslih z neustrezno razvitimi pisnimi spretnostmi bi morali vsako leto vključiti v programe za razvoj pismenosti, Strategija za zviševanje ravni pismenosti odraslih, 2003.

Slika: Izbor temeljnih zmožnosti v programih UŽU

Izbor temeljnih zmožnosti izhaja iz dvajsetletnih izkušenj slovenskih strokovnjakov pri izvajanju programov. Izbranih in v model umeščenih je osem ključnih zmožnosti:

- jedrna pismenost (t.j. »sporazumevanje v maternem jeziku«)
- sporazumevanje v tujih jezikih
- matematična kompetenca
- digitalna pismenost
- vseživljenjsko učenje (t.j. »učenje učenja«)
- socialne in državljanske kompetence
- samoiniciativnost in podjetnost
- splošna poučenost/znanje (t.j. »kulturna zavest in izražanje«, »naravoslovje«, »tehnika«)

Za razvijanje konkretnega procesa učenja pa sta tako opredelitev modela temeljnih zmožnosti kot sam izbor osnovnih in prečnih temeljnih zmožnosti presplošna. Zato je pri razvijanju in še posebno pri izpeljevanju izobraževalnih programov nujno izhajati iz spoznanj, da je za razvoj temeljne zmožnosti bistveno tudi predmetno znanje, da učenja ni mogoče osredotočiti le na učne dosežke in da temeljne zmožnosti niso praktično uporabne same zase, ampak je za njihovo uporabo potrebno specifično znanje, ki izhaja iz praktične izkušnje in refleksije. Poleg tega se morajo načrtovalci razvoja temeljnih zmožnosti odraslih in praktiki pri svojem delu neposredno in sami odločati o tem, katere osnovne in katere prečne zmožnosti razvijati pri odraslih, kako v izobraževalnih programih krepijo posamezne sestavine (spoznavno, čustveno, akcijsko) in kako vključevati izkušnje in krepijo refleksijo odraslih. Pri odločanju o teh vprašanih je prav, da izhajamo iz mnenj slovenskih strokovnjakov, ki se ukvarjajo s pismenostjo odraslih, iz izkušenj pri izpeljevanju izobraževalnih programov za razvoj pismenosti odraslih in ob tem tudi presojamo, kakšen bo naš prispevek k uresničevanju evropskih priporočil o temeljnih zmožnostih (Drofenik 2011, str. 132-133).

Ker program Izzivi podeželja naslavlja izhodiščno potrebo tistih, ki si želijo izboljšati svoj položaj ter so motivirani za razvoj nove dejavnosti v lokalnem okolju ali za samozaposlitev, so za njeno izpolnitev potrebni poudarki v nekaterih temeljnih zmožnostih.

Slika: Poudarjene temeljne zmožnosti v programu Izzivi podeželja

V programu Izzivi podeželja so največji poudarki na samoiniciativnosti in podjetnosti, ki je za ta program ključnega pomena. Nekoliko manj izraziti so poudarki na pridobivanju temeljnih zmožnosti, ki skupaj z najbolj poudarjeno temeljno zmožnostjo tvorijo prepoznavni obraz programa UŽU-IP. To so : jedrna pismenost (t.j. »sporazumevanje v maternem jeziku«), digitalna pismenost ter matematična kompetenca. Ostale kompetence se skozi program tudi krepijo ob obravnavi posameznih vsebin.

1.2.5 Povezanost programa z drugimi javno veljavnimi programi

Pri pripravi programa smo izhajali iz nekaterih že obstoječih programov:

- Izobraževalni program Usposabljanje za življenjsko uspešnost – Jaz in moje delovno mesto (v nadaljevanju UŽU MDM), ki ima priznane enakovrednosti standardov znanja z:
  - izbranimi splošnoizobraževalnimi standardi znanja v programih osnovne šole za odrasle, nižjega ali srednje poklicnega izobraževanja na naslednjih področjih: sporazumevanje v slovenskem jeziku in tujem jeziku, naravoslovje in matematika,
  - izbranim standardom znanja ključnih kvalifikacij v izobraževalnih programih srednjega poklicnega izobraževanja (učenje učenja, informacijsko-komunikacijsko opismenjevanje, okoljska vzgoja),
- Splošno izobraževalni modul (SIMO), ki ga sestavljajo moduli na treh zahtevnostnih ravneh na izbranih področjih ključnih zmožnosti, ki jih opredeljuje javno veljavni program za izobraževanje odraslih UŽU – Jaz in moje delovno mesto (UŽU MDM), pri čemer druga raven ustreza programu OŠO in NPI, tretja raven pa SPI. Prva raven pa je t.i. vstopna raven.

1.3 CILJNA SKUPINA

Podeželje predstavlja kultivirano pokrajino kjer je v pokrajinskem videzu in rabi prostora opazna prevlada najpomembnejših dejavnosti kmetijstva in gozdarstva. Takšna opredelitev zajema 96% površine Slovenije, kjer živi dobra polovica slovenskega prebivalstva (Ravbar, 2006). Sodobno podeželje je obremenjeno s tradicionalno obravnavo kot zalogi prostora, naravnih virov in poceni delovne sile. Razvoj je bil v zgodovini usmerjen pretežno v urbana središča, kar se je odražalo v upočasnjenem razvoju podeželskih območij in zanemarjanju razvojnih potencialov podeželja. Spremenjene družbene razmere - predvsem po nastopu globalne krize ob koncu leta 2008 - so načela trajnostnega razvoja, ekoloških tržnih pristopov in skritih potencialov slovenskega podeželja spet aktualizirala.

Ciljno skupino predstavljajo odrasli, pretežno prebivalci podeželja, ki so motivirani za pridobitev temeljnih zmožnosti in novih znanj, za izboljšanje svojega ekonomskega in socialnega položaja na podeželju ter za izvajanje osebnega dopolnilnega dela ali dopolnilne dejavnosti na kmetiji. Prednostno naj se v program vključujejo odrasli s pridobljeno osnovno, nižjo ali srednjo poklicno izobrazbo, oziroma odrasli brez dokončane navedene izobrazbe.

1.3.1 Značilnosti ciljne skupine

Programa IP se glede na zasnovo udeležujejo manj izobraženi prebivalci podeželja, ki so motivirani za izobraževanje in pridobivanje novega znanja, s katerimi bi izboljšali svoj ekonomski in socialni položaj na podeželju. Na podlagi izsledkov ciljnega raziskovalnega projekta Pismenost na podeželju 2002 (prim. Knaflič in drugi, 2006) so snovalci programa prvotno predvideli, da naj bi se vanj vpisovali udeleženci, za katere so značilne tele skupne ovire: slabe izkušnje s prejšnjim šolanjem, šibka splošna poučenost, pomanjkljive spretnosti v komunikaciji, iskanju in izbiri informacij in na splošno pri dejavnem vključevanju v širšo družbeno skupnost, podcenjevanje pomena splošne izobraženosti, pomanjkljivo ozaveščenost o pomenu ohranjanja tradicije in kulture za skladen, trajnostni razvoj podeželja, manjša prilagodljivost hitrim spremembam, neustrezna percepcija gospodarskih možnosti v okolju s prevladujočim občutkom neperspektivnosti ter predvsem pomanjkljivo poznavanje lastnih potencialov in priložnosti za različne dejavnosti, ki jih ponuja podeželje. Raziskava (prav tam) je pokazala, da so vzroki za tako stanje najpogosteje slab gmotni položaj, neugodni psihosocialni učinki izključenosti (npr. depresivnost), pomanjkljiva obveščenost o možnostih za izobraževanje in zaposlovanje, obremenjenost z delovnimi in družinskimi obveznostmi, pomanjkanje prostega časa ter obremenjenost s tradicionalnimi življenjskimi vzorci (npr. patriarhalna organiziranost družinskega življenja).

Izsledki evalvacije 2009–2010 so pokazali, da taki udeleženci v programu Izzivi podeželja niso prevladovali, kar polovica jih ni zares ustrezala temu opisu. Četrtnina vseh udeleženih je glede na izobrazbo že dosegla prag, ki omogoča stabilno pismenost.

V program so se v zadnjih letih vključevale večinoma ženske (87,3 %), gospodinje, kmetice in upokojenke. Skoraj dve tretjini jih je bilo srednjih let, četrtnina pa že upokojenih. Največ jih je v program prišlo po napotitvi Zavoda za zaposlovanje (47,8 %), pol manj jih je za program slišalo od znancev ali krajanov, še manj jih je za program na primer izvedelo v društvih kmečkih žena. Med osebnimi razlogi za udeležbo je bila po besedah udeležencev samih najpogosteje priložnost za kakovostno preživljanje časa in druženje.

1.4 CILJI IZOBRAŽEVALNEGA PROGRAMA

Cilj programa je omogočiti vključenim udeležencem pridobitev temeljnih zmožnosti in znanj, s katerimi bodo lažje prepoznavali in vrednotili lastne potenciale ter možnosti podeželskega okolja z namenom izboljšanja svojega ekonomskega in socialnega položaja.

V prenovljenem programu udeleženci razvijajo izbrane temeljne zmožnosti, predvsem pa je poudarjena temeljna zmožnost 'samoiniciativnost in podjetnost'. Ob utrjevanju zmožnosti za samostojne osebne projekte in uresničevanje izvernih podjetnih zamisli, pa udeleženci okrepijo jedrno pismenost (izboljšajo sporazumevanje v maternem jeziku, pisanje, branje, govor), digitalno pismenost in matematične zmožnosti. Na ta način se opazno zvišuje njihova splošna poučenost (kulturna zavest, in izražanje, naravoslovje, tehnika). Pomemben cilj programa je tudi motiviranje udeležencev za pridobivanje novih znanj za izvajanje dejavnosti na podeželju (bodisi v povezavi z osnovno ali dopolnilno dejavnostjo na kmetiji). Eden od ciljev je tudi spodbujanje udeležencev k skrbi za trajnostni razvoj podeželja.

Splošni cilji glede na poudarjene temeljne zmožnosti:

SAMOINICIATIVNOST IN PODJETNOST

Samoiniciativnost in podjetnost se nanašata na sposobnost posameznika, da spreminja ideje v dejanja ter tudi sposobnost posameznika, da spodbuja in podpira inovacije, ki jih aktivirajo zunanji dejavniki. Predpostavlja prevzemanje odgovornosti, sposobnost načrtovanja in upravljanja osebnih projektov, da bi dosegli določene cilje. Ta sposobnost podpira posameznika pri vsakodnevnih aktivnosti doma, v službi, v družbi. Posameznik je tako sposoben izkoristiti priložnosti in nato tudi pridobiti boljše sposobnosti in nova znanja, ki so potrebna pri razvoju podeželja in tudi sicer v podjetništvu. Samoiniciativnost in podjetnost v programu IP obsega naslednje cilje:

- odkrivanje osebnih potencialov in potencialov podeželskega lokalnega okolja,
- opredelitev osebnih projektov in postavljanje ciljev,
- opredelitev potrebnih virov (npr. čas, denar, ljudje),
- postavljanje prioritet in razvoj ideje (dopolnjevanje ciljev),
- uravnoteženje virov, ki so potrebni za posamezne izbrane cilje,
- spremljanje napredka in učenje na osnovi izkušenj,
- predstavljanje in utemeljevanje osebnih projektov.

SPLOŠNA POUČENOST

Splošno poučenost vidimo kot tisto, ki je deloma zaobjeta v vsaki od temeljnih zmožnosti. Gre za širino znanj, ki jih za uspešno osnovno delovanje v sodobni družbi nujno potrebuje vsak odrasli posameznik. Splošno poučenost naj bi dosegel zato, da bo lahko razvil ustrezno kulturno zavest, da se bo lahko tudi umetniško in kulturno izražal v skladu s svojo kulturo, da bo lahko razumel tehnološki napredek in ga izkoriščal v skladu s svojimi zmožnostmi, ter da bo lahko sledil vsaj najbolj osnovnim spoznanjem in razlagam naravnega okolja in njegovih procesov v naravoslovju.

Kulturno izražanje je sposobnost kreativnega izražanja idej, misli, čustev ali mnenj v nizu medijev, vključno z glasbo, književnostjo in likovno umetnostjo.

- splošna poučenost o pomenu znanja tujih jezikov za vključevanje v sodobno družbo,
- splošna poučenost o nujnosti poznavanja temeljnih procesov učenja, pomnjenja, motivacije, koncentracije ipd,
- splošna poučenost o vlogi spoštovanja človekovih pravic in enakosti, ki je osnova za demokracijo, ter razumevanju razlik v prepričanjih ali etnični pripadnosti.

SPORAZUMEVANJE V MATERNEM JEZIKU (JEDRNA PISMENOST)

Zmožnost obsega sposobnost izražanja in interpretacije svojih misli, občutij in dejstev tako v ustni kot tudi v pisni obliki (poslušanje, govorjenje, branje in pisanje) ter medsebojno sporazumevanje v jezikovno primerni obliki ter načinu in sicer v vseh življenjskih okoliščinah (doma, na delu, v prostem času ...). Pri vseh teh aktivnostih je potrebna uporaba maternega jezika in sposobnost izražanja v njem. Pomembno pri vsem tem je, da so načini komuniciranja na različnih nivojih lahko popolnoma različni. Sporazumevanje v slovenskem jeziku obsega naslednje cilje:

- obnavljanje in razvoj znanja za govorno sporazumevanje in poslušanje
- obnavljanje in razvoj temeljne bralne spretnosti,
- obvladovanje pisnega sporazumevanja,
- znanja za iskanje, izbiro in rabo informacij
- splošna poučenost o pomenu razvoja in uporabe maternega jezika.

DIGITALNA PISMENOST

Informacijska/digitalna pismenost je skupek zmožnost, ki posamezniku omogoča uporabo storitev s sodobno informacijsko tehnologijo. Digitalna pismenost v informacijski in komunikacijski tehnologiji vključuje tudi samozavestno in kritično uporabo informacijske tehnologije pri svojem delu, v prostem času in pri komunikaciji. Te zmožnosti so podprte z osnovnim znanjem uporabe IKT orodij: uporaba računalnika za priključitev, dostop, shranjevanje, ustvarjanje, predstavljanje in izmenjavo informacij. Predpostavlja pa tudi usposobljenost komuniciranja in udeleževanje pri medmrežnem sodelovanju. Z osvojitvijo te zmožnosti bo odrasli dosegel naslednje cilje:

- samostojna uporaba informacijske tehnologije ne glede na starost,
- poznavanje različnih (najbolj uporabljenih) informacijskih virov,
- kultiviranje potrebe po informiranosti,
- strategije iskanja informacij,
- ovrednotenje informacije in kritičen odnos do nje (npr. , pri navezovanju stikov, iskanju informacij ter tudi pri komunikaciji znamo izkoristiti prihranek časa in denarja),
- znanje o standardih komuniciranja v e-okolju.
- splošna poučenost pomenu sodobne digitalne pismenosti za odraslega ne glede na starost in izobrazbo (vključenost v informacijsko družbo npr. komunikacija preko elektronske pošte, klepetalnice ipd.).

Opomba: Pogosto se uporabljajo trije izrazi, računalniška pismenost, informacijska pismenost – trenutno najbolj pogosto uporabljen izraz, ter digitalna pismenost – novejši izraz, ki se šele uveljavlja.

MATEMATIČNA KOMPETENCA

Matematična kompetenca obsega ustrezno ukrepanje v položajih v resničnem življenju, ki zahteva matematična znanja. Odrasli je zmožen samostojno, pravilno in na učinkovit način uporabiti to znanje v množici vsakodnevnih okoliščin. Številski predstavljivost je uporaba seštevanja in odštevanja, množenja in deljenja, odstotkov in razmerij z miselnim in pisnim preračunavanjem za reševanje problemov. Matematična kompetentnost obsega uporabo matematičnih načinov mišljenja (npr. logično in prostorsko mišljenje) ter predstave (npr. grafični prikazi podatkov, modeli, konstrukcije), ki so univerzalno uporabni za razlago in opis stvarnosti. Z osvojitvijo te zmožnosti bo odrasli dosegel naslednje cilje:

- zmožnost samostojno, pravilno in na učinkovit način uporabiti osnovno matematično znanje v množici vsakodnevnih okoliščin,

- številna predstavljivost, npr. poznavanje števil, razmerij in sklepanje o razmerjih, merjenje, oblika in prostor, geometrija, obdelovanje podatkov,
- razumevanje položajev v resničnem življenju, v katerih je potrebna matematična dejavnost, npr. osmišljanje števil, uporaba matematičnega jezika, razumevanje in uporaba preprostih formul, ocenjevanje in izvajanje natančnih izračunov, uporaba orodij za računanje (npr. kalkulator, IKT),
- pripravljenost sprejeti nove matematične informacije,
- splošna poučenost o prisotnosti matematike v vsakdanjem življenju in pomenu poznavanja temeljnih matematičnih operacij za življenjsko uspešnost.

V okviru te kompetence razumemo tudi naravoslovne vsebine. Te vsebujejo znanje in metodologije, ki služijo za razlago naravnega sveta. Sem sodi tudi tehnologija, ki vsebuje znanje za spreminjanje naravnega okolja.

Druge temeljne zmožnosti: vseživljenjsko učene, sporazumevanje v tujih jezikih, socialne in državljanske kompetence: Predvideno je, da se te razvijajo v okviru vsebin, ki so predvidene v programu, vendar niso posebej poudarjene.

1.5 TRAJANJE PROGRAMA

Program traja 120 ur.

1.6 POGOJI ZA VPIS, NAPREDOVANJE IN DOKONČANJE PROGRAMA

1.6.1 Vpis

Pogojev za vpis ni.

Priporočilo: Pogoj za vključitev v program je identificirana vstopna potreba odraslega, ki je skladna s cilji programa.

1.6.2 Napredovanje

Pogojev za napredovanje ni.

1.6.3 Dokončanje programa

Pogoji za dokončanje programa so:

- aktivno sodelovanje pri načrtovanju in izpeljavi programa,
- napredovanje po individualnem izobraževalnem načrtu,
- osebna zbirna mapa (portfolijo), ki je oblikovana tako, da omogoča zunanje vrednotenje pridobljenih zmožnosti,
- 80-odstotna udeležba pri organiziranem izobraževanju.

2. POSEBNI DEL

2.1 ORGANIZACIJA IZOBRAŽEVANJA

2.1.1. Priporočeno število udeležencev

Priporočeno število udeležencev v eni skupini je 12 do 16.

2.1.2. Časovna razporeditev

Izobraževanje izvajajo izobraževalne organizacije za odrasle. Organizacija, ki izpeljuje program, lahko v skladu s programom porazdeli celotno vsoto ur glede na potrebe učne skupine in posameznika, učno obliko in druge okoliščine, v katerih poteka izobraževanje. Praviloma se program izvede v krajših sklopih (4-5 andragskih ur), večkrat tedensko, v skupnem trajanju 3 mesecev. Pri tem se je treba prilagoditi razpoložljivemu času udeležencev. Letni čas izvedbe je pomemben dejavnik uspešnosti programa, najprimernejši letni čas je zimsko obdobje oziroma čas po končanih jesenskih opravilih in pred spomladansko setvijo.

2.1.3. Zagotavljanje pogojev za izvedbo programa oz. priprava izvedbenega kurikuluma

Organizacija izvedbe programa se natančno določi v okviru izvedbenega kurikuluma, ki ga pripravi organizacija, izvajalka programa.

Izvajanje programa je potrebno v čim večji meri povezati z ukrepi in dejavnostmi Kmetijskega ministrstva in Kmetijsko gozdarske službe na lokalni ravni.

Izobraževanje izvajata dva usposobljena učitelja. Organizirane oblike lahko kombiniramo s samostojnim učenjem ali učenjem ob konzultacijah, ki je namenjeno utrjevanju in poglobljanju pridobljenega znanja in spretnosti. Izobraževanje lahko poteka tudi v obliki praktičnega dela (preizkusi ročnih spretnosti, spoznavanje primerov dobre prakse ...). Priporočamo, da ves čas izvajanja programa učitelj išče in pripravlja neposredne stike z uspešnimi posamezniki, ki so v lokalnem okolju s svojo podjetnostjo in samoiniciativnostjo uspešno rešili problem brezposelnosti.

2.1.4. Osebni izobraževalni načrt

Obvezni sestavni del izvedbenega kurikuluma je osebni izobraževalni načrt udeležencev programa, ki je priložen zbirni mapi posameznega udeleženca. Osebni izobraževalni načrt pripravi učitelj v sodelovanju z udeležencem.

2.1.5. Zbirna mapa učnih dosežkov

Za vsakega udeleženca v programu se vodi individualna zbirna mapa. Ta dokument ima v programu več vlog:

- je pripomoček za ugotavljanje potreb in načrtovanje individualnih učnih ciljev,
- je pripomoček za spremljanje in preverjanje doseganja učnih ciljev in
- je tudi instrument za ocenjevanje doseganja standardov programa (Sestavine zbirne mape so v prilogi).

2.1.6. Vključevanje udeležencev v programu

V program se vključujejo udeleženci:

- na lastno željo,

- na predlog lokalne skupnosti,
- Zavoda za zaposlovanje, Kmetijsko gozdarske zbornice.

Pri izvajanju programa potrebno premisliti in proučiti zunanje, pa tudi notranje ovire, s katerimi bi se utegnili soočiti delavci, ki se bodo vključevali v program. Pri odpravljanju zunanjih ovir je vloga in podpora organizacije izvajalke programa nujna.

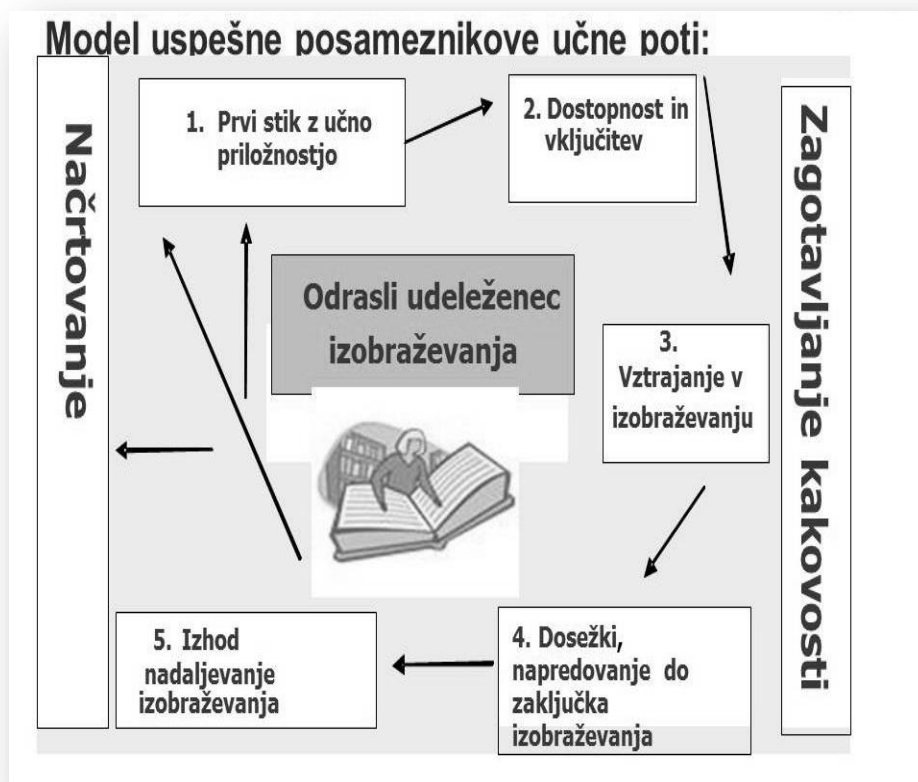
Zaradi posebne narave ciljne skupine in pogoste večkratne izključenost ter s tem povezanih težav imajo odrasli v tem programu možnost, da se v program vključijo več kot enkrat.

2.1.7. Podpora odraslim na izobraževalni poti

Dejavniki na ravni udeleženca pa obsegajo sistematičen pregled ključnih elementov posameznikove izkušnje v katerem koli izobraževalnem kontekstu,

Pregled elementov sloni na t.i. konceptu posameznikovega 'izobraževalnega potovanja'. Izobraževalno potovanje se prične s prvi stikom udeleženca z učno priložnostjo, ki je lahko neposredna ali posredna kot rezultat animacije (promocije) izvajalca. Dostopnost do izobraževanja in vključitev je naslednja faza. Sledi ji kritična faza vztrajanja v izobraževanju, ki traja vse do načrtovanega zaključka in doseženega osebnega cilja, ki je bil opredeljen v OIN (pridobitev spričevala, izobrazbe). Končna faza je izhod in napredovanje od zaključka izobraževanja v različnih smereh. Nadaljuje se lahko tudi kot pričetek novega izobraževanja, kjer se posameznikova izobraževalna pot spet prične, a tokrat z bogatejšim znanjem in več pozitivnimi izobraževalnimi izkušnjami.

Slika: Podpora izvajalke programa pri posameznikovi izobraževalni poti

2.2 KATALOG ZNANJA

2.2.1 Standardi znanja⁵

Standardi znanja so opredeljeni na naslednjih področjih temeljnih zmožnosti:

- Samoiniciativnost in podjetnost,
- Splošna poučenost,
- Sporazumevanje v maternem jeziku,
- Digitalna pismenost ,
- Matematična kompetenca,
- Druge temeljne zmožnosti: vseživljenjsko učene, sporazumevanje v tujih jezikih, socialne in državljanske kompetence.

Standardi temeljnih zmožnosti so opredeljeni na dveh oziroma treh ravneh zahtevnosti. Temeljne zmožnosti samoiniciativnost in podjetnost ter digitalna pismenost sta opredeljeni na dveh ravneh. Temeljne zmožnosti sporazumevanje v maternem jeziku, splošna poučenost in matematična kompetenca so opredeljene na treh ravneh zahtevnosti.

---

⁵ Standarde temeljnih zmožnosti smo praviloma črpali iz: javno veljavnega programa UŽU – Moje delovno mesto (UŽU MDM) in iz Splošno izobraževalnega modula (SIMO, ACS 2008). Pri tem smo upoštevali tudi Priporočilo evropskega parlamenta in sveta o ključnih zmožnostih za vseživljenjsko učenje (Proposal for a recommendation of the european parliament and of the council on key competences for lifelong learning UL EU, 30.12.2006, 194/10-18).

Samoiniciativnost in podjetnost

	1. raven	2. raven
Možnosti razvoja osebnih projektov	<p>Udeleženci:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ozavestijo doslej neizrabljene možnosti razvoja različnih osebnih projektov, - opredelijo eno ali več možnih področij, kjer bi lahko razvili samostojno ali dopolnilno dejavnost, - izberejo prednostno področje, kjer bi lahko razvili dejavnost, - pregledajo razpoložljive vire, s katerimi bi lahko uresničili katerega od osebnih projektov, - predstavijo in utemeljijo svoj osebni projekt v programu, - so informirani o pomenu samoiniciativnosti v družbi visokih tveganj ter podjetnosti za pridobivanje in ohranjanje dela. 	<p>Udeleženci:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ozavestijo doslej neizrabljene možnosti razvoja različnih osebnih projektov posebej povezanih z razvojem lokalnega okolja, - opredelijo enega ali več možnih projektov, s katerim bi lahko razvili samostojno ali dopolnilno dejavnost, - izdelajo analizo razpoložljivih virov in načrt kako si bodo zagotovili manjkajoče vire, - postopno dograjujejo svoj načrt in določijo poti za zagotavljanje potrebnih virov (prožno prilagajajo svoj načrt porajajočim se oviram), - opredelijo človeške vire, ki jih že imajo na voljo in predvidijo, kaj bi še potrebovali, - naredijo si prednostni seznam nalog potrebnih za uresničitev prednostnega načrta, - predstavijo in utemeljijo svoj osebni projekt drugim izven programa (npr. družina, lokalno okolje, društvo, Zavod za zaposlovanje ...), - znajo pojasniti vlogo samoiniciativnosti v družbi visokih tveganj ter podjetnosti za pridobivanje in ohranjanje dela.
Poklicni in izobraževalni interesi	<p>Udeleženci:</p> <ul style="list-style-type: none"> - poznajo svoje zmožnosti in interese pri spremembi delovnega mesta oziroma izbiri nadaljnjega izobraževanja, - poznajo oblike neformalnega učenja in pridobljene zmožnosti ter jih primerjajo z delovnimi nalogami in učenjem v UŽU. 	<p>Udeleženci:</p> <ul style="list-style-type: none"> - poznajo in upoštevajo svoje zmožnosti in interese pri spremembi delovnega mesta oziroma izbiri nadaljnjega izobraževanja, - poznajo oblike neformalnega učenja in pridobljene zmožnosti ter jih primerjajo z delovnimi nalogami in učenjem v UŽU.

Trg dela in iskanje zaposlitve	<p>Udeleženci:</p> <ul style="list-style-type: none"> - razumejo delovanje trga dela in znajo poiskati informacije o prostih delovnih mestih iz različnih virov, - poznajo in uporabljajo uspešne načine iskanja zaposlitve. 	<p>Udeleženci:</p> <ul style="list-style-type: none"> - razumejo delovanje trga dela in znajo poiskati informacije o prostih delovnih mestih iz različnih virov, - poznajo in uporabljajo uspešne načine iskanja zaposlitve.
Aktivna participacija v delovnem okolju	<p>Udeleženci:</p> <ul style="list-style-type: none"> - poznajo načine animiranja drugih za uresničevanje svojih/skupnih zamisli, - spoznajo procese in strategije reševanja problemov: iskanje in vrednotenje mogočih rešitev ter načine odločanja ob problemih iz vsakdanjega življenja. 	<p>Udeleženci:</p> <ul style="list-style-type: none"> - poznajo strategije kritičnega mišljenja, - navedejo in utemeljijo načine aktivnega delovanja v podjetju na primeru skupnega problema, - navedejo načine spodbujanja sodelavcev za izpeljavo skupnih projektov, - pojasnijo pomen delovanja zaposlenega pri načrtovanju razvoja podjetja, - razložijo procese globalizacije in vpliv na položaj podjetja.

Splošna poučenost (kulturna zavest in izražanje, naravoslovje in tehnika)

	1. raven	2. raven	3. raven
Kulturna zavest in izražanje⁶	<p>Udeleženci:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Poznajo tipične pokrajine, človekove posege vanjo. - Znajo uporabljati zemljevid. - Analizirajo vlogo Slovenije v Evropski uniji. - Poznajo življenje ljudi v preteklosti, predvsem na naših tleh zna naštetih najpomembnejša najdišča. - Razumejo pomen varovanja kulturne in zgodovinske dediščine. - Poznajo ključne dogodke osamosvojitve Slovenije. - Seznanijo se s človekovimi pravicami in dolžnostmi. - Opredelejo konflikte v ožjem delovnem okolju ter pozna strategijo reševanja. - Znajo opredeliti protislovja sodobnega sveta. - Razumejo dejstvo, da so vse sodobne evropske družbe multikulturne in da so vse kulture enakovredne. 	<p>Udeleženci:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Poznajo razsežnosti domačega prostora. - Razložijo najpomembnejše tehnične dosežke 19. in 20. stoletja. - Opišejo razpad Jugoslavije in osamosvojitve Slovenije. - Razložijo osnovne značilnosti svetovnih religij. - Pojasnijo oblike sodelovanja v lokalni skupnosti. - Razloži glavne okoljske probleme sodobnega sveta. - Razumejo in se zavedajo pomena pripadnosti lastnemu narodu, oblikujejo nacionalno zavest, narodno in evropsko identiteto. - Se zavedajo, da ljudje oblikujemo mnogotere identitete, da sami hkrati pripadajo Sloveniji in Evropi, zavedajo se tudi lastne osebne identitete (občutijo lastno edinstvenost in enkratnost). - Spoštujejo človekove pravice in razvija odgovorno državljanstvo. - Na izbranih primerih iz zgodovine razvijajo in pojasnjujejo svoj pogled na svet. - Razumejo enakovrednost kultur in 	<p>Udeleženci:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Poznajo razsežnosti domačega in svetovnega prostora. - Pojasnijo vpliv znanstveno tehničnega napredka na gospodarske spremembe. - Predstavijo geografski in zgodovinski pomen položaja Slovenije v Evropi. - Kritično vrednotijo neenakopraven položaj različnih kultur: narodne manjšine v zamejstvu in položaj manjšin in novih manjšin v Sloveniji. - Predstavijo, kako vojna spremeni življenje ljudi. - Poznajo in kritično vrednotijo osnovne značilnosti krščanstva, islama, budizma, hinduizma. - Pojasnijo in analizirajo oblike sodelovanja v lokalni skupnosti. - Na izbranih primerih iz zgodovine razvijajo in pojasnjujejo svoj pogled na svet. - Ovrednotijo vpliv množičnih medijev. - Poznajo vsebino Splošne konvencije o človekovih pravicah, Konvencije o otrokovih pravicah in Evropske konvencije o človekovih pravicah. - Oblikujejo nacionalno zavest,

⁶ Standardi znanja so vzeti iz SIMO, področje Človek – naravna in kulturna dediščina.

		predstavijo, kako se druga od druge lahko učijo (učee se kulture).	narodno, individualno in evropsko identiteto. - Kritično vrednotijo probleme sodobnega sveta.
Naravoslovje in tehnika⁷	<p>Udeleženci:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Poznajo glavne organe svojega telesa in jih znajo locirati ter povedati njihovo glavno nalogo. - Razložijo pomen uravnotežene prehrane, telesne aktivnosti in osebne higijene za dobro počutje in ohranjanje zdravja, pri tem uporabljajo tiskane in elektronske vire. - Izračunajo svoj indeks telesne mase in ga ovrednotijo. - Na konkretnih primerih iz vsakdanjega življenja ali delovnega okolja razložijo oznake za nevarne snovi in vplive rakotvornih snovi, zdravil, alkohola in drugih drog na lastno zdravje in zdravje drugih. - Na konkretnih primerih različnih ekosistemov razložijo prehranjevalne spletne in ovrednotijo, čemu je potrebno ohranjanje ekološkega ravnovesja. - Iz tiskanih in elektronskih virov opišejo različne vire in načine ohranjanja energije. - Poznajo pomen predpisov in zakonodaje s področja « Varstva pri delu» in »Varovanja okolja«, z namenom, da pravilno ravnajo v 	<p>Udeleženci:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Z uporabo različnih virov na konkretnem organskem sistemu razložijo medsebojno odvisno delovanje organov našega telesa, razlago opremijo s podatki iz elektronskih medijev. - Poznajo mikrobo in snovi, ki ogrožajo njihovo zdravje ter opišejo, kako ravnati preventivno, da do določenega obolenja ne pride in kako, da bolezen omilimo, če zanj zbolimo, pri tem uporabljajo tiskane in elektronske vire. - Opišejo fizikalne in kemijske spremembe snovi, ki jih uporabljajo doma in na delovnem mestu. - Opišejo kvarjenje materialov, hrane in postopke, s katerimi to preprečujemo. - Opišejo najbolj ogrožene organizme in ekosisteme in ovrednotijo dejavnike, ki vplivajo na rušenje ekološkega ravnovesja ter razložijo, čemu je potrebno ohranjanje naravne dediščine. - Opišejo kroženje snovi v naravi in pretvarjanje energije iz ene oblike v drugo. 	<p>Udeleženci:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Razložijo, kako živčevje in hormonalni sistem nadzirajo in kontrolirajo delovanje našega organizma. - Opišejo dejavnike, ki negativno vplivajo na njihovo zdravje in opišejo te vplive. - Opišejo, katere kemijske ali fizikalne spremembe lahko privedejo do nesreč na delovnem mestu in opišejo posledice ter preventivne ukrepe. - Opišejo pomen aditivov v prehrani in njihove možne stranske učinke. - Opišejo vplive radioaktivnih snovi na naše telo in okolje ter kako se zaščitimo pred takšnim sevanjem. - Ovrednotijo vplive delovanja podjetja na zdravje, okolje in naravno dediščino. - Primerjajo različne ekološke probleme in predvidijo ukrepe za njihovo zmanjševanje. - Opišejo načine onesnaževanja okolja in načine recikliranja ter tehnološke izboljšave. - Primerjajo različne vrste goriv in ekološke probleme v zvezi s tem.

⁷ Standardi znanja so vzeti iz SIMO, področje Človek – narava, okolje.

	<p>primeru nesreče doma ali na delovnem mestu.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Rešujejo naravoslovne in okolje varstvene probleme doma, na delovnem mestu in bližnji okolici. 	<ul style="list-style-type: none"> - Predstavijo stroje, ki jih uporabljajo pri svojem poklicu in opišejo njihovo varno delovanje. - Razložijo pomen predpisov in zakonodaje s področja « Varstva pri delu» in »Varovanja okolja«, z namenom, da pravilno ravnajo v primeru nesreče doma ali na delovnem mestu. - Rešujejo naravoslovne in okolje varstvene probleme doma, na delovnem mestu in bližnji okolici. 	<ul style="list-style-type: none"> - Uporabljajo predpise in zakonodajo s področja « Varstva pri delu» in »Varovanja okolja«, z namenom, da pravilno ravnajo v primeru nesreče doma ali na delovnem mestu. - Rešujejo naravoslovne in okolje varstvene probleme doma, na delovnem mestu in bližnji okolici.
--	---	---	---

Digitalna pismenost

	1. raven	2. raven
Avtomati, osebni računalnik in osnovna programska oprema	<p>Udeleženci:</p> <ul style="list-style-type: none"> - obvladajo avtomate v svojem okolju (bankomat, avtomat zdravstvenega zavarovanja), - poznajo osebni računalnik in uporabljajo računalnik v knjižnici, - uporabljajo žepni računalnik (kalkulator), - obvladajo uporabo mobilnega telefona. 	<p>Udeleženci:</p> <ul style="list-style-type: none"> - poznajo osebni računalnik in osnovno programsko opremo, - uporabljajo okna, ikone, meniju in kazalce na monitorju, - pravilno zaustavijo sistem (izklopijo računalnik) po navodilih in razložijo možne posledice nepravilne zaustavitve.
Elektronska pošta in internet	<p>Udeleženci:</p> <ul style="list-style-type: none"> - poznajo možnosti za dostop do interneta in bistvene poti za iskanje informacij, - poznajo prednosti in nevarnosti uporabe interneta. 	<p>Udeleženci:</p> <ul style="list-style-type: none"> - poiščejo svoj račun za dostop do elektronske pošte, se prijavijo v omrežja ter zapišejo osebna gesla, - berejo, odgovarjajo, pošiljajo in shranjujejo elektronska pisma s priponkami, - ustvarijo, uporabljajo in urejajo imenik z elektronskimi naslovi, - prikrmarijo do zelene spletne strani in pri tem uporabljajo iskalnik kot orodje za iskanje spletnih strani z zeleno vsebino, - shranjujejo in razvrščajo spletne strani in naslove, - imajo osnovne informacije o tem kaj je spletna stran in kako se jo lahko pridobi, ureja in uporablja, s pomočjo interneta iščejo informacije, ki so pomembne za reševanje izbrane naloge v povezavi z delom.
Urejanje besedil in ravnanje z datotekami	<p>Udeleženci:</p> <ul style="list-style-type: none"> - poznajo osnove pisanja, urejanja ter shranjevanja besedil s pomočjo računalnika. 	<p>Udeleženci:</p> <ul style="list-style-type: none"> - napišejo nov besedilni dokument, ga oblikujejo z osnovnimi oblikovalskimi ukazi in ga shranijo v novo mapo, - vnašajo nove elemente v besedila ali odstranijo

		<p>iz njih,</p> <ul style="list-style-type: none"> - natisnejo kopijo dokumenta, - opišejo naravo namiznega osebnega računalnika in s primeri ponazorijo, kako deluje virtualna pisarna (koš, mape, nabiralnik, oddaja pošte), - uporabljajo mape za shranjevanje in razvrščanje, - shranjujejo podatke na različne medije (trdi disk, disketa, zgoščanka), - izvedejo novo nalogo in uporabijo pridobljena zmožnosti.
--	--	---

Sporazumevanje v maternem jeziku

	1. raven	2. raven	3. raven
Branje	<p>Udeleženci:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Berejo različna krajša preprosta besedila in pri tem - določijo namen branja in izberejo ustrezno bralno strategijo in tehniko branja, - opazujejo in nadzorujejo razumevanje prebranega besedila in temu prilagodijo bralno strategijo, če je potrebno, - analizirajo informacije glede na njihov osnovni pomen, - novo znanje povežejo s prejšnjim, že usvojenim, in ga prenesejo v nove okoliščine glede na namen branja, kakor je bil določen v izhodišču. - Iz besedila s svojimi besedami oblikujejo misli, sporočila ... in jih opazujejo z različnih perspektiv – predvidijo možnosti drugačnega razumevanja in se opredelijo do legitimnosti drugačnih mnenj. - Analizirajo besedilo in izrazijo skriti/preneseni pomen besed/besedila. - V knjižnici in internetu poiščejo gradivo, ki ga potrebujejo. - Pravorečno pravilno, smiselno in tekoče (tihu in glasno) berejo krajša umetnostna besedila, se do njih 	<p>Udeleženci:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Berejo uradna, neuradna in javna besedila, jih razumejo, poimenujejo ter analizirajo glede na dejavnike sporazumevanja (poimenujejo jih na osnovi poznavanja značilnosti besedilnih vrst): - določijo njihov namen in temo, izrazijo sporočilo, - imenujejo sporočevalca in naslovnika ter sklepajo/predvidijo, kakšen bo naslovnikov odziv. - Berejo strokovna besedila s področja svojih dejavnosti dela: - besedila razumejo do te mere, da ga lahko natančno obnovijo in /ali se po njem ravna v delovnem postopku, - ločijo med knjižnimi in žargonskimi izrazi za svoja poklicna oz delovna področja in jih znajo uporabljati v ustreznih okoliščinah. - Razumejo prebrana publicistična besedila in se do njih tudi kritično opredelijo, tako da raziskujejo/so pozorni na njihov skrito ozadje. - Opisujejo jezikovne, slogovne in pravopisne značilnosti besedil in utemeljujejo ustreznost njihove rabe. - Berejo krajša umetnostna besedila, opazujejo njihove jezikovne in slogovne značilnosti ter značilnosti 	<p>Udeleženci:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Berejo zahtevnejša uradna in javna besedila in jih poimenujejo glede na njihove vsebinske in oblikovne značilnosti. - Berejo publicistična besedila in: - opazujejo njihovo zgradbo ter - jezikovne značilnosti (uradovalni jezik, kalki). - Z razumevanjem berejo zahtevnejša strokovna besedila s svojega delovnega oz. poklicnega področja. - Opazujejo besedilo, ga analizirajo in opišejo: - jezikovno zvrst, - oblikoslovne lastnosti besed, - slog, - zgradbo besednih zvez in povedi, - logična razmerja med besedami, besednimi zvezami in stavki. - Pri delu z besedilom samostojno uporabljajo jezikovne priročnike. - Z razumevanjem in empatijo berejo umetnostna besedila in jih: - vodeno interpretirajo, - vrednotijo glede na svoje vrednote, stališča, izkušnje in znanje.

	čustveno opredelijo in jih vrednotijo v skladu s svojimi življenjskimi izkušnjami.	literarne vrste.	
Pisanje	<p>Udeleženci:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Razumljivo in učinkovito pisno izrazijo svoje želje, potrebe, mnenja, izkušnje, nasvete, prepričanja, vrednote in sicer tako, da: - razvijajo logiko razvijanje teme in oblikovanja besedila, - določijo namen pisanja, - oblikujejo in zapišejo, pri tem skrbijo za ustaljeno rabo slovenščine, slovničnih in pravopisnih pravil ter čim boljše razumevanje napisanega, - pridobijo povratno informacijo, oz. ponovno pregledajo zapisano in preverijo učinkovitost. - Svoje sporočilo pred dokončnim zapisom oblikujejo na konceptni papir – v obliki miselnega vzorca ali druge ponazoritve. - Besedilo zapišejo tudi na računalniku. - Uredijo pisno gradivo za učenje, odločanje. - Besedno sporočilo preoblikujejo v nebesedno in obratno. 	<p>Udeleženci:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Pišejo namenu, temi, sporočilu in naslovniku vsebinsko, oblikovno, jezikovno in - pravopisno ustrezna besedila. - Samostojno napišejo uradna, neuradna in javna besedila, ki se nanašajo na njihovo - vsakodnevno življenjsko in delovno okolje tudi z uporabi IKT. - Pri pisanju uporabijo ustrezno besedilno vrsto (uradno, neuradno, javno, zasebno) - glede na ugotovljene dejavnike sporazumevanja. - Samostojno napišejo strokovna besedila, ki so jih spoznali in usvojili pri dejavnosti - branja, tudi z uporabo IKT. - Analizirajo lastna besedila in jih, če je potrebno, ustrezno popravijo. Popravke - utemeljijo. - Izpolnijo raznovrstne obrazce tudi z uporabo IKT. 	<p>Udeleženci:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Samostojno tvorijo zahtevnejša uradna/neuradna in javna besedila, pri tem pa upoštevajo njihove vsebinske in oblikovne značilnosti. - Pišejo krajša publicistična besedila, namenjena objavi v lokalnem časopisu. - Pišejo zahtevnejša strokovna besedila za potrebe dejavnosti, dela/delovnega procesa oz. svojega poklicnega področja. - Pri pisanju suvereno uporabljajo znanje o jezikovnih zvrsteh ter slovnične in pravopisne norme. - Analizirajo svoja besedila in jih ustrezno popravijo, pri tem samostojno uporabljajo jezikovne priročnike. - Iz besedil gradiva za učenje si izpišejo povzetke in si jih uredijo na način, ki podpira njihov način učenja, zapišejo tudi vire. - Pri pisanju upoštevajo znanje iz logike razvijanja teme in oblikovanja besedila.
Govorno sporazumevanje	<p>Udeleženci:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Razumljivo in učinkovito izražajo svoje misli, želje, potrebe, nasvete tako da: - določijo namen govornega sporočila, - primerno oblikujejo informacijo in jo 	<p>Udeleženci:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Delujejo v različnih manj zahtevnih okoliščinah sporazumevanja, v katerih se izmenjujeta vlogi govorečega in ogovorjenega (sporočevalca/naslovnika). 	<p>Udeleženci:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Razumejo daljša poslušana oz. govorjena besedila, si zapišejo bistvene podatke in informacije za uporabo pri delu, učenju, pristočasnih aktivnostih.

	<p>posredujejo tako, da podpira namen in vsebino ter upošteva poslušalca/naslovnika,</p> <ul style="list-style-type: none"> - uporabljajo knjižni jezik vključno z upoštevanjem slovničnih pravil, s pravilno rabo besed, registra, tempa in neverbalnega sporazumevanja, - uporabljajo različne strategije presojanja učinkovitega sporazumevanja. - Aktivno poslušajo: - pozorno poslušajo, - določijo namen poslušanja n uporabljajo primerne strategije poslušanja, - pozorno opazujejo lastno razumevanje poslušanega besedila in prilagodijo strategije morebitnim težavam pri razumevanju, - povežejo slišane informacije z lastnim znanjem in nato še z na začetki določenim namenom poslušanja. - Znajo jasno, razločno in vljudno vprašati po (dodatnih) podatkih, informacijah in pojasnilih. 	<ul style="list-style-type: none"> - Poznajo, spoštujejo in uporabljajo temeljna načela vljudnosti in spoštljivega odnosa do sogovornika v formalnih in neformalnih oblikah govornega sporazumevanja. - Presodijo vlogo in položaj sogovornika in svoj govorni položaj ter ustrezno prilagodijo način sporazumevanja. - Se opredelijo do sobesednikove neverbalne komunikacije in svoje mnenje utemeljijo. - Poznajo bonton telefoniranja in ga uporabljajo. - Poznajo in uporabljajo tehnike razreševanja konfliktnih situacij v različnih življenjskih okoliščinah. - Kritično opazujejo poslušana in gledana medijska sporočila. 	<ul style="list-style-type: none"> - Predstavijo vnaprej pripravljeno temo na sestanku, v delovni skupini, krožku ... Pri govoru/govornem nastopu upoštevajo načela jasnosti, razumljivosti, ustreznosti in jezikovne pravilnosti. - Spoštujejo demokratična načela delovanja/sporazumevanja v skupini/timu. - Opazujejo svojo neverbalno komunikacijo, se do nje opredelijo in jo znajo prilagoditi, če je potrebno. - Poslušajo umetnostna besedila, jih doživljajo, vrednotijo in to izražajo v različnih okoliščinah (med prijatelji, v družini, v šoli ...).
--	--	---	---

Matematična kompetenca

	1. raven	2. raven	3. raven
Števila in računske operacije	<p>Udeleženci:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Poznajo naravna, cela in racionalna števila in jih znajo razvrščati po velikosti. - Zapišejo ulomek kot decimalno število. - Obvladajo osnovne računske operacije z naravnimi ter decimalnimi števili ustno, pisno in z žepnim računalom. - Izračunajo vrednost preprostega številskega izraza in upoštevajo vrstni red računskih operacij. - Rešujejo probleme iz domačega in delovnega okolja, ki zahtevajo uporabo osnovnih računskih operacij z naravnimi in decimalnimi števili vključno s procentnim računom. 	<p>Udeleženci:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Obvladajo osnovne računske operacije s celimi števili in ulomki. - Rešujejo probleme iz domačega in delovnega okolja, ki zahtevajo uporabo osnovnih računskih operacij s celimi števili in ulomki. - Opišejo trikotnik, kvadrat, pravokotnik in krog. 	<p>Udeleženci:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Obvladajo računanje s preprostimi algebrskimi izrazi (standard računanje z izrazi). - Obvladajo računanje s potencami z naravnimi in racionalnimi eksponenti. - Izračunajo vrednost potence in korena naravnega ali decimalnega števila z uporabo žepnega računalna. - Izračunajo obresti pri linearnem in kapitalizacijskem obrestovanju z uporabo žepnega računalna. - Izdelajo amortizacijski načrt odplačevanja dolga z uporabo računalniškega orodja
Odnosi med količinami	<p>Udeleženci:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Rešujejo preproste probleme iz delovnega okolja v zvezi s premim in obratnim sorazmerjem (samo sklepni račun). - Razumejo zapis razmerja in znajo razdeliti količino v danem razmerju. - S pomočjo merila tolmačijo preprost zemljevid, skico. - Preračunavajo vrednosti različnih valut. 	<p>Udeleženci:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Rešujejo preproste probleme iz delovnega okolja v zvezi s premim in obratnim sorazmerjem (samo sklepni račun). - Razumejo zapis razmerja in znajo razdeliti količino v danem razmerju. - S pomočjo merila tolmačijo preprost zemljevid, skico. - Preračunavajo vrednosti različnih valut. 	<p>Udeleženci:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Zberejo podatke o dveh odvisnih količinah iz delovnega okolja, jih tabelirajo in grafično prikažejo v pravokotnem koordinatnem sistemu. - Iz grafa odčitajo vrednosti neodvisne in odvisne količine ter spremembe količin. - Zapišejo linearno odvisnost v obliki enačbe linearne funkcije. - Rešujejo probleme linearne odvisnosti iz življenjskega in

			<p>delovnega okolja.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Rešujejo probleme , ki jih zapišejo kot linearno enačbo z eno neznanko (besedilne naloge).
Geometrija in merjenje	<p>Udeleženci:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Uporabijo merske enote za dolžino, površino, prostornino, maso in čas v povezavi z nalogami iz domačega in delovnega okolja. - Opredelijo podatke za izračun obsega in ploščine kvadrata ter pravokotnika, prostornine, kocke in kvadra in izračunajo ploščine oz prostornine brez uporabe formul. 	<p>Udeleženci:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Opišejo trikotnik, kvadrat, pravokotnik in krog. - Uporabijo formule za izračun obsega in ploščine kvadrata ter pravokotnika pri reševanju geometrijskih problemov iz delovnega in domačega okolja, ki temeljijo na direktni rabi obrazcev. - Prepoznajo telesa v delovnem okolju, ki imajo obliko prizme, valja, piramide, stožca ali krogle. - Uporabijo formule za izračun površine in prostornine kocke in kvadra pri reševanju geometrijskih problemov iz delovnega in domačega okolja, ki temeljijo na direktni rabi obrazcev. 	<p>Udeleženci:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Računajo obseg in ploščino trikotnika, kroga , stranice pravokotnega trikotnika (Pitagorov izrek) v povezavi z nalogami iz domačega in delovnega okolja. - Računajo površino in prostornino valja, piramide, stožca in krogle. - Rešujejo druge geometrijske probleme iz delovnega okolja, ki zahtevajo uporabo formul za obseg in ploščino likov oziroma površino in prostornino teles.
Obdelava podatkov	<p>Udeleženci:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Razumejo in predstavljajo številske, tabelarične in grafične statistične podatke iz delovnega in družbenega okolja. 	<p>Udeleženci:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Razložijo statistične podatke in temeljne kazalnike poslovanja podjetja oziroma delovne enote. 	<p>Udeleženci:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Poznajo osnovne statistične pojme (populacija, enota, proučevana značilnost) parametre za opisovanje lastnosti populacije (aritmetična sredina, mediana, modus, indeksi). - Izvedejo manjšo empirično raziskavo, v okviru katere podatke zberejo, prikažejo v tabeli in grafično, izračunajo parametre in ugotovitve interpretirajo

2.2.2 Vsebine programa

Predstavljene vsebine programa priporočamo, učitelji pa bodo izbirali med priporočenimi odvisno od značilnosti skupine udeležencev. Vsebine so opredeljene kot skupne in posebne vsebine. Skupne vsebine so enotne za vse programe Usposabljanja za življenjsko uspešnost in predstavljajo temeljni obseg za uresničevanje zastavljenih standardov. Tudi pri obravnavanju skupnih vsebin je pomembno, da se izbirajo teme in področja, ki so blizu konkretni skupini udeležencev.

Posebne vsebine so osrednje vsebine izobraževalnega programa in izhodišče za učiteljevo delo. Namenjene so določenemu programu in neposredno povezane s ciljno skupino. Izbrane so glede na življenjske okoliščine ciljne skupine, prilagojene udeležencem, da bi z njimi zadostili svojim potrebam po temeljnem znanju in spretnostih.

Skupne vsebine	Obseg
Osebna identiteta	<ul style="list-style-type: none"> - osebni podatki (starost, datum in kraj rojstva, stan, osebni dokumenti, državljanstvo), - poreklo (narodnost), poklic, dosedanje delo, interesi, konjički, - videz, značaj, temperament, razpoloženja in čustvena stanja, počutje.
Družina in dom	<ul style="list-style-type: none"> - člani družine in odnosi med njimi, - sodobne oblike družine (enostarševske ...) - delitev dela med člani družine, - poklicna dejavnost članov družine in ožjih sorodnikov, tradicionalni družinski poklici in obrti - prazniki in družinske navade s poudarkom na etnoloških posebnostih.
Osebna razmerja	<ul style="list-style-type: none"> - odnosi med ljudmi (moški-ženske, formalni-neformalni ...), - prijateljstvo, - medgeneracijska razmerja in solidarnost.
Prosti čas	<ul style="list-style-type: none"> - konjički, zabava, obiski različnih prireditev, obisk knjižnice, - prostovoljno delo, angažiranje v raznih društvenih dejavnostih, - samoizobraževanje, - kino, gledališče, koncerti, radio, televizija, - šport in rekreacija, ples, - počitnice, dopust, - načrtovanje časa
Turizem	<ul style="list-style-type: none"> - turistična ponudba domačega kraja, države, dežele, mesta in njihove znamenitosti, - orientacija, transport, namestitve, prenočevanje, - osebni dokumenti, prtljaga.
Telo in zdravje	<ul style="list-style-type: none"> - osebna higiena in kozmetika, narava in zdravje, telesna dejavnost, življenjski slog, stres, - fizično in psihično počutje, bolezni, - zdravstveno zavarovanje, zdravstvene storitve, - prva pomoč.
Ekonomika	<ul style="list-style-type: none"> - nakupi, moda in oblačila, cene in razprodaje, reklame, - mere, uteži, denar, načini plačevanja, različne storitve - učinkoviti pristopi pri zmanjševanju porabe energije v gospodinjstvih.

Hrana in pijača	<ul style="list-style-type: none"> - jedi in pijače, obedi, obroki, recepti, avtohtone jedi in pijače tradicionalni običaji in hrana, - jedi iz družinske zakladnice, - restavracije, jedilni listi, naročanje, - zdrava/nezdrava prehrana.
Javno življenje	<ul style="list-style-type: none"> - oglaševanje in obveščanje: javni napisi, reklame, - javne ustanove: pošta, telefon, banka, šola, carina, promet, policija, prva pomoč, bolnišnica, servisi, - informativne in svetovalna ustanove: svetovalne institucije, kulturne ustanove, muzeji,
Kultura in družba	- vrste umetnosti, zgodovinske in druge zanimivosti, jezik, vera, prazniki, šege in navade, aktualni dogodki, življenjski standard.
Mediji	- radio, televizija, tisk, medmrežje, ustno izročilo.
Naravno okolje	<ul style="list-style-type: none"> - ure, deli dneva, meseci, letni časi, koledar, setveni koledar, - vreme, podnebje, dežele in pokrajine, - rastline in živali, - poseganje v naravo, ekologija, razpisi eko sklada.

Posebne vsebine	Obseg
Delo, zaposlitev	<ul style="list-style-type: none"> - delovno mesto, delovne okoliščine, zaslužek, davki, prispevki, oblike zaposlitve (osebno dopolnilno delo, dopolnilna dejavnost na kmetiji), - samozaposlitev, finančni viri za (samo)zaposlitev, - enake možnosti med spoloma, - zdravje in invalidnost
Poklic, brezposelnost	<ul style="list-style-type: none"> - različni poklici in kvalifikacije zanje, nacionalne poklicne kvalifikacije, izobraževanje in usposabljanje, iskanje zaposlitve, aktivno iskanje zaposlitve, preverjanje lastnih zaposlitvenih možnosti, - možnosti denarne pomoči med brezposelnostjo za posameznika in družinske člane, dostop do javnih storitev, - pridobitev NPK
Podeželje - priložnost za nova delovna mesta	<ul style="list-style-type: none"> - podeželje - »vrt prihodnosti« (Alois Mock), neizkoriščeni naravni viri, »speči« potenciali, perspektivne dejavnosti na podeželju, odkrivanje priložnosti, organiziranje skupnih servisov za razvoj in prodajo izdelkov/produktov, izobraževanje in usposabljanje za potrebe prebivalcev podeželja, - kmetijske ustanove, podeželska razvojna jedra, - skrb za trajnostni razvoj podeželja.
Podjetništvo	<ul style="list-style-type: none"> - temelji podjetništva, izpolnjevanje obrazcev (subvencije in drugi najpogostejši obrazci pri dejavnostih na podeželju), - marketing, samopromocija, - izdelki/produkti podeželja, ekonomika kmetije, cena izdelka/produkta, trženje in prodaja - prikaz podeželskih rokodelskih dejavnosti, ki tonejo v pozabo.
Metode učenja za potrebe vsakdanjega življenja	<ul style="list-style-type: none"> - načini zapisovanja, metode pomnjenja in predstavljanja določenih vsebin, - informacijsko-komunikacijska tehnologija, knjižnice.

2.2.3 Didaktično-metodična navodila za izpeljavo programa

Namen Usposabljanja za življenjsko uspešnost je povečanje samostojnosti in neodvisnosti udeležencev v različnih družbenih položajih, ki zahtevajo uporabo temeljnih spretnosti. V program se prostovoljno vključujejo udeleženci s primanjkljaji na področju temeljnih zmožnosti, motivirani za odkrivanje priložnosti na podeželju, oziroma se zavedajo odgovornosti za osebni razvoj in so motivirani za izboljšanje svojega ekonomskega in socialnega položaja.

Vključevanje v program je mogoče:

- na lastno željo udeleženca, ko sam ugotovi, da ima nekatere primanjkljaje,
- na predlog vodje izobraževanja ali učitelja v izobraževalnih ustanovah,
- na predlog svetovalnih služb uradov za delo,
- na predlog kmetijske svetovalne službe.

V programu ne gre zgolj za prenašanje znanja ali urjenje spretnosti, temveč za priložnost posameznika, da v konkretnem položaju izkusi dejavno vlogo pri ustvarjanju znanja in uporabi temeljnih spretnosti. V učnem procesu udeleženec sam, z učiteljem, z drugimi udeleženci in z drugimi sodelujočimi premisli, ovrednoti in posploši izkušnjo, ki si jo je pridobil. Tako udeleženec poleg dejstev in vsebine ponotrani tudi načela, postopke in tehnike, ki jih uporablja kritični mislec, pa tudi vrednote, načine in postopke ustvarjalnega učenja.

Zato se z didaktičnega vidika pred učitelje, snovalce in ustvarjalce učnega gradiva, postavljajo drugačne - zahtevnejše naloge, kot jih navadno prevzemajo v transmissijskih modelih učenja. Učitelji so moderatorji v učnem procesu, ki s svojim vedenjem in delovanjem udeleženca spodbujajo in jim pomagajo, da so dejavni pri učenju. Bolj kot na podajanje učnih vsebin se osredotočajo na spremljanje in opazovanje učenja udeležencev. Pomagajo jim pri načrtovanju, spremljanju in vrednotenju učnih ciljev, učenja in učnih dosežkov. Učitelj pomaga udeležencu pri uporabi usvojenega znanja in spretnosti v različnih situacijah.

Temeljna učna načela so:

Na udeleženca osredinjen učni proces

Izhodišče za načrtovanje in samo učenje so udeleženčeve učne potrebe in interesi, izraženi v pogovoru in v drugih oblikah komunikacije. Upošteva se udeleženčevo znanje, sposobnosti, pripravljenost za učenje in zunanje okoliščine, v katerih se uči. Udeleženec ves čas sodeluje pri načrtovanju, izpeljevanju in vrednotenju učenja, naloga učitelja pa je, da mu pomaga razporediti, povezati, premisliti in ovrednotiti posamezne stopnje učenja. Pri tem se postavi v vlogo aktivnega poslušalca in opazovalca, ki z različnimi vprašanji, pa tudi z napotki usmerja udeleženčevo premišljevanje in pozornost s problema in zahtev, ki jih ta postavlja pred udeleženca, na organizacijo in strukturo njegovega znanja in izkušenj, ki jih ima udeleženec z reševanjem podobnih problemov - ter spodbuja metakognitivne procese pri udeležencu, kot so: opazovanje in definiranje problema s svojimi besedami, razmišljanje o strategijah in načinih razrešitve problema, iskanje in uporaba virov (npr. čas), vrednotenje rešitve.

Povezanost učnih vsebin z življenjem udeležencev in načelo učiteljevega vživljanja v življenje in kulturo udeležencev

Za uresničevanje ciljev programa učitelji izbirajo vsebine, za katere je pomembno, da izhajajo iz vlog in življenjskih položajev, ki jih imajo udeleženci kot družinski člani, delavci in državljani. Iz njihovega okolja je mogoče izbirati vsebine, ki jih udeleženci zaradi poznavanja/bližine lažje umestijo med pridobljeno znanje in pri katerih prepoznajo praktično uporabnost naučenega. To učiteljem omogoča, da poiščejo ustrezne življenjske primere, s katerimi se

udeleženci lahko identificirajo ali jih prepoznajo kot resnične. Udeleženci spoznajo, da je učenje sredstvo za reševanje problemov. Učenje dobi smisel. Učitelji morajo torej spoznati kulturo, vrednote, interese, potrebe in strukturo življenja, ki ga živijo udeleženci. Pri tem lahko uporabijo različne metode in tehnike, ki jim to omogočijo: npr. osebni pogovor z udeležencem, predstavitev ali kratko avtobiografijo udeležencev, občasno sodelovanje drugih članov družine ali skupnosti, v kateri živi udeleženec, na srečanjih, prireditvah ali skupnih akcijah, seznanjanje z dediščino, ljudskim in umetnostnim izročilom kulture, ki ji pripada udeleženec, pridobivanje objektivnih podatkov o okolju in razmerah, v katerih živijo udeleženci in podobno.

Tako delo omogoča učiteljem, da prepoznajo posamezne udeležence kot odrasle in celostne osebnosti in z njimi ustvarijo enakovreden in na humanističnih vrednotah zasnovan medosebni odnos, udeleženci pa se v programu osebno celostno izrazijo in delujejo kot odrasli, samostojni ljudje.

Načelo integrativnosti učnih vsebin, učnih metod in učnega gradiva

Ravnanje po tem načelu udeležencu omogoča, da spozna funkcijsko zvezo med posameznimi temeljnimi spretnostmi in jih celostno uporabi v različnih okoliščinah. Ustvari se tudi priložnost, da predmet in probleme, ki jih rešuje, opazuje z vidika različnih razlag in jih poskuša rešiti na različne načine. Tako si kritično izoblikuje svoj pogled na različne pojave, pa tudi na svoje načine reševanja problemov in svoj slog učenja. Pri tem je posebno učinkovito projektno učenje, pri katerem si udeleženec ali skupina udeležencev izbere področje ali predmet učnega projekta, izdelava načrt, izvede in ovrednoti delo in učenje, ki so ga ob tem opravili. Učitelji načelo uresničijo tako, da poleg poudarjenih vsebin, npr. uporabe osebnega računalnika, obravnavajo integralne probleme - npr. pisanje prošnje na računalnik, in jih vzporedno ob problemih, povezanih z računalništvom, opozarjajo tudi na druge prvine pismenosti, npr. vsebinska, oblikovna in pravopisna korektnost prošnje. Pri tem lahko uporabljajo različne metode učenja, pri katerih udeleženci rešujejo probleme enkrat individualno, drugič v dvojicah ali majhnih skupinah, primerjajo različne posamezne in skupinske rešitve ter se ob tem naučijo predstavljati, zastopati in zagovarjati svoje mnenje, ob tem pozorno poslušati druge in se kritično odzivati. Spodbujanje komunikacije in interakcij med udeleženci pripomore k večji povezanosti v skupini, spodbuja udeležence in jim daje dobre neposredne izkušnje s timskim delom.

Načelo individualizacije učenja in kontinuiranega spremljanja napredovanja

Program je zasnovan tako, da od učiteljev zahteva pomoč udeležencem pri izdelavi osebnega učnega načrta, ki zajema opredelitev osebnih učnih ciljev, nalog in korakov, ki jih bo udeleženec opravil na poti do cilja, okvirno opredelitev časovnih rokov za izpeljavo posameznih učnih korakov ter oblik in časovnih intervalov preverjanja znanja in vrednotenja učnega procesa. Pri neposrednem stiku z udeleženci učitelji sodelujejo z udeležencem pri načrtovanju in vrednotenju napredovanja po učnem načrtu in pri morebitni modifikaciji učnega načrta. V tem dialogu učitelj poudarja predvsem napredovanje posameznika in usmerja njegovo pozornost na primerjavo njegovega znanja pred začetkom izobraževanja z novim znanjem in stopnjo neodvisnosti, ki jo je udeleženec že dosegel. Hkrati pa ga spodbuja k nadaljnjemu učenju in definiranju novih učnih ciljev. Pri vrednotenju napredka spodbuja udeleženca, naj sam izrazi svoje mnenje o napredovanju, učitelj pa to kasneje upošteva kot enakovreden element evalvacije. Tako postajajo udeleženci samostojnejši in odgovornejši za svoje učenje.

Načelo izbirnosti

To načelo zadeva predvsem možnost izbire učnih vsebin, ob katerih si udeleženci izboljšujejo svoje temeljne spretnosti. Načelo izbirnosti je najtesneje povezano z načelom življenjske bližine, saj predvideva, da poteka učenje ob vsebinah, ki jih izberejo udeleženci programa, ker so zanje zanimive in/ali so pomembne za njihovo življenje. Udeleženci lahko izbirajo med sicer predpisanimi učnimi vsebinami, ki pa so v programu ravno zaradi tega zelo široko in splošno opredeljene, npr. Družina in dom, Telo in zdravje, Domača ekonomika, Kultura in družba. Izbirnost

je tako omogočena na eni strani med predpisanimi področji, na drugi pa tudi pri konkretizaciji učne vsebine ali izbiri problema in problemskega položaja. Učenje bo zasnovano na problemih, ki so za udeležence pomembni in aktualni tudi glede pridobivanja znanja in temeljnih spretnosti, ki so potrebne za uspešno reševanje problema.

Učenje v učnih projektih

Opisana načela se združujejo pri učenju v učnih projektih. V tem programu gre lahko za kratke učne projekte, ki jih skupina izpelje na enem ali dveh učnih srečanjih, lahko pa si že na začetku izbere učni projekt, ki ga bo uresničevala na več učnih srečanjih, tako da bo pri posameznem učnem srečanju obravnavala eno od nalog, ki si jih bo zadala z učnim projektom. Pri projektne učenju je pomembno, da si skupina izbere zanjo pomemben življenjski problem, in ga obravnava iz različnih zornih kotov. Pri tem mora biti učitelj pozoren predvsem na postavljanje učnih ciljev. Paziti mora, da so v njem obravnavane različne prvine pismenosti, vse temeljne spretnosti in da je upoštevana večina standardov. Projektno učenje udeležencem omogoča, da se povezujejo z različnimi posamezniki in inštitucijami v okolju, s katerimi lahko sodelujejo različno - npr. pri pridobivanju informacij o okolju, ali tako, da skupaj izpeljujejo katerega od projektov.

Program izvajata sočasno dva učitelja. Oba učitelja izpeljujeta program v skladu z njegovimi standardi in v sodelovanju z izvajalsko organizacijo skrbita za pridobivanje udeležencev. V ta namen pripravljata ustrezne informacije, s programom seznanjata različne ustanove v svojem okolju ipd.

Učitelj je odgovoren za načrtovanje in kakovost izpeljave, izpeljavo usmerja strokovno in organizacijsko ter skrbi za sodelovanje z drugimi partnerji programa (financerji, zunanjimi evalvatorji, strokovnimi nosilci programa, predstavniki lokalne skupnosti, javnih občil itn.).

Priporočljivo je, da organizacija, ki izpeljuje program, zagotovi še sodelovanje učitelja - pomočnika, ki delo opravlja prostovoljno (brezplačno). Kot učitelji pomočniki lahko sodelujejo posamezniki, ki že opravljajo osnovno oz. dopolnilno dejavnost na kmetiji ali osebno dopolnilno delo, študentje (lahko tudi za potrebe študijske prakse), dijaki zadnjih letnikov srednjih šol, strokovnjaki s posameznih področij (etnologi, agronomi, agrarni ekonomisti ...) ali drugi prostovoljci (npr. upokojeni učitelji).

2.2.4 Učno gradivo

Učno gradivo so lahko:

- vnaprej pripravljeno učno gradivo, ki ga pripravi učitelj sam,
- tiskano gradivo iz življenjskega okolja udeležencev (časniki, revije, reklame), ki je povezano z vsebinami in standardi programa,
- gradivo, ki ga pripravijo udeleženci (brošure o lokalnem okolju, znamenitostih, pomembnih osebnostih, stari zemljevidi, navodila, razni avtohtoni recepti ...).

Učitelji sami izbirajo učno gradivo za uporabo pri izobraževanju.

Pri izbiri in izdelavi učnega gradiva je treba upoštevati naslednja merila: - obsegati morajo v programu zajete vsebine,

- ustrezati morajo sodobnim didaktičnim načelom,
- didaktično in metodično morajo biti usklajena s temeljnimi cilji programa.

2.2.5 Posebno znanje izvajalcev programa

Učitelji si morajo za izvajanje programa UŽU IP pridobiti posebna andragoška znanja kot so: poznati morajo teoretske temelje in modele za delo z ranljivimi skupinami odraslih, sodobne andragoške pristope za delo z ranljivimi skupinami odraslih, ter razvoj temeljnih zmožnosti za življenjsko uspešnost. Posebej pomembno pa je, da so usposobljeni za izvajanje programa UŽU IP, in sicer s tem da dobro poznajo posebnosti ciljne skupine in njene potrebe ter dejanske potrebe lokalnega okolja. Ta znanja si lahko pridobijo v posebnem programu Temeljno usposabljanje učiteljev v programu UŽU IP.

Učitelji v programu UŽU IP dokazujejo svoje znanje in usposobljenost za delo s ciljno skupini programa z obnavljanjem licence vsakih 5 let. Postopke, merila in pogoje za obnavljanje licence postavi ACS v sodelovanju z MŠŠ.

2.2.6 Javna veljavnost programa

Listina, ki jo pridobijo udeleženci, je javno veljavna. Sestavni del javne listine je zbirna mapa učnih dosežkov posameznika.

2.2.7 Sestavljavci programa

Prvotni program UŽU - Izzivi podeželja sta sestavili dr. Livija Knaflič (Andragoški center Slovenije, Ljubljana) in Alenka Stupar, univ. dipl. soc. (DART, Lendava). Kot osnova je bilo uporabljeno gradivo programa UŽU - Most do izobrazbe iz leta 2002, ki so ga pripravile: dr. Livija Knaflič, Natalija Žalec, spec. in Sonja Klemenčič, prof. (vse: Andragoški center Slovenije, Ljubljana).

Prenovo programa so opravili sodelavci Andragoškega centra Slovenije: dr. Petra Javrh, mag. Estera Možina, Manuel Kuran. Pri prenovi so sodelovali tudi izbrani učitelji praktiki.

3. PRILOGA

3.1 Zbirna mapa udeleženca

Zbirna mapa udeleženca ima te obvezne sestavine:

Osebni podatki udeleženca

Ime in priimek

Datum in kraj rojstva

Naslov bivališča

Izobrazba

Starost

Državljanstvo

Status (zaposlen, brezposeln)

Podjetje

Število let delovnih izkušenj

Življenjepis udeleženca

Dokazila

Dokazila, ki jih udeleženec uveljavlja ob vstopu v program z namenom priznavanja vsebin oz. z namenom analize učnih potreb udeleženca.

Osebni izobraževalni načrt

obsega učne cilje, konkreten časovni načrt ter podatke o znanju, interesih in pričakovanjih udeleženca ob vključitvi v program.

Dokumentacija usposabljanja

Obsega izdelke in gradiva, ki jih izdelata udeleženec, samoevalvacijski vprašalnik udeleženca o učnih dosežkih posameznega vsebinskega sklopa v okviru programa, evalvacijski vprašalnik učitelja in zunanjih sodelavcev, strokovnjakov in drugih o udeleženčevem delu, o učnih dosežkih posameznega vsebinskega sklopa v okviru programa, ki vsebuje tudi povratno informacijo o uspešnosti kandidata ter napotke za delo naprej, mnenje udeleženca (opazanje in refleksija) o procesu usposabljanja.

Ocena učitelja o doseganju standardov temeljnih zmožnosti

3.2 Evalvacija programa

Evalvacija programa je stalna strokovna naloga izbrane strokovne organizacije, ki je s svojimi strokovnimi in raziskovalnimi zmogljivostmi ter vsebino dela pristojna za opravljanje evalvacije. Metoda evalvacije bo izhajala iz strokovne presoje evalvacijskih ciljev ter bo usmerjena v kvalitativne analize, ki so uveljavljene v izobraževanju. Pri izpeljavi programa bo potekala tudi sprotne notranja evalvacija učnih dosežkov, ki jo opravljajo udeleženci.

Vsebina evalvacije

Cilji izobraževalnega programa

- Ali program zadošča potrebam, zaradi katerih je nastal?
- Ali zagotavlja uresničevanje zastavljenih ciljev izobraževalnega programa in koliko?

Ciljna skupina

- Ali vsebina programa ustreza potrebam, poprejšnjemu znanju in izkušnjam ciljne skupine?

Trajanje

- Ali je trajanje programa ustrezno glede na vsebino in organizacijo izpeljave programa?
- Ali sta trajanje in časovna razporeditev posameznih enot ustrezna?

Pogoji za vpis, napredovanje in dokončanje programa

- Ali so pogoji za vpis v program ustrezno opredeljeni?
- Ali so merila za presojo potrebe po vpisu v program primerni?
- Ali so pogoji za dokončanje programa ustrezno opredeljeni?

Organizacija izobraževanja

- Ali je organizacija izpeljave ustrezna?
- Ali bi bile pod določenimi pogoji učinkovite tudi nekatere druge oblike izpeljave?

Standardi znanja

- Ali so standardi znanja ustrezno opredeljeni glede na cilje programa?
- Ali so standardi znanja dovolj natančno opredeljeni? Vsebine
- Ali vsebine ustrezajo doseganju opredeljenih ciljev izobraževalnega programa?
- Ali predlagane vsebine ustrezajo in omogočajo doseganje opredeljenih standardov znanja?
- Ali so vsebine dovolj privlačne in zanimive za udeležence?

Učbeniki in učno gradivo

- Ali predvidena merila za izbiro učbenikov in učnega gradiva zadoščajo učiteljem pri izbiri?
- Ali bi bilo dobro, da bi za doseganje skupnih standardov obstajal temeljni učbenik ali temeljno gradivo?

Posebno znanje izvajalcev programa

- Ali so pogoji, določeni za izvajalce programa, ustrezni?

Subjekti evalvacije

Predlagamo, da pri evalvaciji sodelujejo:

- udeleženci programa,
- učitelji,
- vodje izobraževanja,
- drugi strokovnjaki.

Izbira merilnih pripomočkov

Predlagamo, da se pripravijo tile merilni pripomočki:

- vprašalnik za udeležence,
- vprašalnik za učitelje (vodeni intervju),

- opomnik za poročilo strokovnjakov. Časovni načrt poteka evalvacije Predlagamo, da se program evalvira:
- ob prvi izpeljavi programa, ki jo opravi vsak učitelj,
- vsaka tri leta po prvi izpeljavi.

